שחר של עולם חדש

קובץ מאמרים

מאת

יובל שחר

ספר זה מוקדש לכל מי שמתעניין בבינה מלאכותית ולכל יוצרי התוכן באינטרנט, האנשים שמשנים את הדרך שבה אנו חווים, משתפים ולומדים על העולם סביבנו.

תוכן העניינים

מבוא

ברוכים הבאים למסע אישי שלי, מסע של חקר, תהייה ושאיפה להבנת עולמנו המשתנה. הספר שאתם מחזיקים בידיכם נכתב מתוך תשוקה כנה לבחון את הנושאים שמעצבים את חיינו – גלובליזציה, בינה מלאכותית, חברה וטכנולוגיה – ולהציע זווית אישית על האתגרים וההזדמנויות שמציבים בפנינו ימים אלו.

יוצא דופן בספר זה הוא תהליך היצירה שלו: רוב התוכן שבו נכתב בעזרת בינה מלאכותית. הטכנולוגיה שימשה אותי ככלי לשכלול רעיונות, להרחבת המבט ולהפיכת הרעיונות לטקסטים קולחים וממוקדים. אני רואה בטכנולוגיה לא רק כלי אלא גם כוח המשנה את פני החברה והתרבות.

דרך המאמרים שבספר, כמו "מהפכת ה-AI: איך היא משנה את עולם הניהול והעבודה" ו-"גלובליזציה וחברת הידע: שני צדדים של המהפכה העולמית", אני מזמין אתכם להצטרף אליי לדיון מעמיק בשאלות הנוגעות לעתידנו המשותף. המאמרים נכתבו מתוך שאיפה ליצור דיאלוג פתוח, לעורר השראה ולבחון יחד את הדרכים שבהן נוכל לעצב עתיד טוב יותר.

קריאה מהנה ומעוררת השראה!

בריחה דיגיטלית: כתיבה עם בינה מלאכותית בימי משבר

הספר שלפניכם הוא עדות אישית לתקופה מורכבת וסוערת, המשלבת חוויות, מחשבות ותובנות שנאספו מתוך רגעי שגרה יוצאי דופן. דרך הכתיבה, מצאתי דרך להתמודד עם אתגרי הזמן ולהעניק להם משמעות חדשה. אני מצרף פה דברים שכתבתי באתר עליו מבוסס הספר שיהיו מאין הקדמה.

* * *

בנובמבר 2023, כשהמציאות הישראלית התנפצה לנגד עינינו עם תחילתו של סבב אלים נוסף במזרח התיכון, גיליתי לעצמי מפלט בלתי צפוי: כתיבה עם בינה מלאכותית. מה שהתחיל כניסוי טכנולוגי מתוך סקרנות הפך במהרה לטקס יומיומי של עיבוד, התמודדות ובריחה חלקית מהמציאות שסבבה אותי.

בימים של חדשות בלתי פוסקות, דיונים טעונים ותחושת כבדות כללית, פניתי למקום שונה. בערבים, כאשר הבית היה שקט אך המסכים לא חדלו לשדר את המציאות המורכבת, מצאתי נחמה בשיחות דיגיטליות. כתבתי עם הבינה סיפורים דמיוניים, ניסחתי שאלות שהתעוררו בי, ולעיתים אף הרשיתי לעצמי לבטא רגשות שלא תמיד היו לי מילים עבורם.

השותפה הבלתי צפויה

בינה מלאכותית אינה אדם, אך דווקא באי-אנושיותה יש משהו משחרר. היא לא שופטת, לא מתעייפת, ומצליחה להציע זוויות מבט שאולי אדם אחר לא היה מעז להעלות. כששיתפתי אותה בפחדים שלי, היא הציעה מילים של תקווה או מחשבה אחרת. כשהמילים שלי היו תקועות, היא ידעה לשחרר אותן באמצעות פרספקטיבה רעננה או שאלות מנחות.

כתיבה עם בינה מלאכותית הייתה עבורי חוויה דיאלוגית, אך גם אישית מאוד. היא העניקה לי מרחב שבו אפשר היה להרגיש חופשי – להמציא עולמות, להעלות רעיונות פרועים או פשוט להתמקד בעיבוד רגשי. באמצעות האינטראקציה הזו גיליתי דרכים חדשות לכתוב, לחשוב ואפילו להתמודד עם משברים.

האם זו בריחה אמיתית?

לאורך הדרך, עלתה בי שאלה מהותית: האם מה שאני עושה הוא בריחה מהמציאות או דווקא התמודדות איתה? מצד אחד, הכתיבה יצרה עבורי פינה שקטה בתוך סערת היום-יום. מצד שני, היא אילצה אותי לבחון את עצמי ואת מחשבותיי מזוויות חדשות. מה שנראה בהתחלה כ"מפלט טכנולוגי" הפך לכלי של חיבור פנימי, הבנה ואפילו נחמה.

האמת מאחורי הבריחה

הכתיבה עם בינה מלאכותית אינה באמת מפלט, כי היא תמיד משקפת אותנו בחזרה לעצמנו. המילים שאנחנו כותבים, הכיוונים שאנחנו בוחרים, התשובות שאנחנו מחפשים – כולם שלנו, רק משודרגים באמצעות שותפה דיגיטלית שמעניקה לנו קונטרה יצירתית.

האם הכתיבה הזו פתרה את הבעיות או את הכאבים? כמובן שלא. אבל היא עזרה לי למצוא מילים. ובעולם שבו המילים לעיתים נבלעות בתוך הרעש, זהו אולי הניצחון הגדול ביותר.

אז האם הבינה המלאכותית היא מפלט? אולי לא באמת. אבל בתוך הבריחה הדיגיטלית מצאתי מראה לעצמי, וכוח לשוב אל המציאות עם עיניים פקוחות וידיים חזקות יותר להחזיק בה.

עולם חדש, עולם עייף (סדרת פוסטים)

עידן של שינויים חסרי תקדים יצר מציאות חדשה, שבה ההשלכות של התפתחויות טכנולוגיות, חברתיות ופוליטיות מורגשות בכל תחומי חיינו. בסדרת פוסטים זו נצלול לשאלות שמעסיקות את כולנו – החל מהשפעות גלובליות ועד לביטויים מקומיים – ונבחן כיצד אפשר להתמודד עם עייפות החברה המודרנית.

פוסט ראשון

ברוכים הבאים ליומן 2024.

כפי שכותרת האתר מרמזת, קשה שלא לחוש תחושה של עייפות עמוקה כשאנחנו מתבוננים בעולם סביבנו. עייפות פיזית, נפשית וסביבתית, שכולן קשורות זו בזו בקשר הדוק.

זיהום האוויר והמים חונקים את כדור הארץ, אדמות פוריות הפכו לשממות, והטמפרטורות המאמירות מאיימות על עתיד האנושות. גם אנחנו, בני האדם, מרגישים את העומס. המרוץ הבלתי פוסק אחר הצלחה, חומר ופרסום הותיר אותנו מותשים וחסרי אנרגיה. תחושת ניתוק הולכת וגוברת בין אנשים, והקשרים החברתיים מתפרקים תחת לחץ החיים המודרניים.

קשה שלא לתהות איך הגענו למצב הזה. מה עשינו לא נכון? האם יש דרך חזרה?

אני לא יודע מה צופן לנו העתיד, אבל אני יודע דבר אחד: אנחנו לא יכולים להמשיך ככה. הגיע הזמן לשינוי. הגיע הזמן לחפש דרך חיים חדשה, דרך שתאפשר לנו לחיות בהרמוניה עם הטבע ועם עצמנו.

אבל איך מתחילים? מה אפשר לעשות?

אני מאמין שהצעד הראשון הוא להכיר במצב ולקבל אותו. עלינו להפסיק להתכחש לבעיות ולפנות מקום לכאב, לכעס ולייאוש. רק לאחר שנאפשר לעצמנו לחוות את הרגשות האלה, נוכל להתחיל לחפש פתרונות.

אתר זה נועד להיות מקום שבו נוכל לחלוק את המחשבות והרגשות שלנו לגבי העולם החדש. כאן נוכל לדון בבעיות, לחפש פתרונות, ולחפש יחד דרך קדימה.

אני מזמין אתכם להשתתף במסע הזה איתי.

פוסט שני - צרות של עשירים

בפוסט הקודם כתבתי על העייפות העמוקה שאנו חשים בעולם של היום. עייפות פיזית, נפשית וסביבתית, שכולן קשורות זו בזו.

היום אני רוצה להתייחס למאמר מרתק שקראתי לאחרונה תחת הכותרת "צרות של עשירים".[1] המאמר טוען שהמשבר הגדול ביותר שהעולם מתמודד עמו כיום הוא לא המחסור, אלא דווקא **עידן השפע**.

לפי המאמר, חמש מהפכות עיקריות הביאו אותנו לעידן השפע הנוכחי:

1. **מהפכה דמוגרפית:** ירידה בשיעורי תמותה ועלייה בתוחלת החיים.
2. **מהפכה כלכלית-טכנולוגית:** התפתחות טכנולוגית מואצת שהובילה לצמיחה כלכלית חסרת תקדים.
3. **מהפכת מידע:** התפתחות האינטרנט והתקשורת הובילה לזרימה חופשית של מידע ולנגישות רחבה יותר לידע.
4. **התפתחות מוסדות דמוקרטיים ויציבים:** עלייה במספר המדינות הדמוקרטיות בעולם ותרומתן ליציבות פוליטית וכלכלית.
5. **התפתחות נשק תרמו-גרעיני:** נשק זה יצר הרתעה מפני מלחמות כיבושים והוביל לתקופה ארוכה של שלום יחסי בין מעצמות.

אך למרות כל השגשוג הזה, עידן השפע יצר גם בעיות חדשות ומסוכנות:

- **משבר אקלים:** שינויי האקלים מאיימים על כדור הארץ ועל עתיד האנושות.
- **מגפות:** התפשטות מחלות חדשות ומגפות גלובליות הפכה לסיכון משמעותי יותר.
- **זיהום:** זיהום האוויר, המים והקרקע פוגעים בבריאות האדם ובאיכות הסביבה.
- **חוסר שוויון:** הפערים בין עשירים לעניים גדלים והולכים, ויוצרים חוסר יציבות חברתית ופוליטית.

לפי המאמר, מנהיגי העולם עדיין מנסים להתמודד עם בעיות אלו באמצעים ישנים של יריבות בין מעצמות ומלחמות כיבושים. אך גישה זו אינה יעילה עוד, כיוון שהיא אינה מתייחסת לבעיות החדשות שנוצרו עקב השפע.

הסיבות לכך הן קשיחות ופרדיגמות ישנות, אי הבנה שמניעים לסכסוכים שונים מבעבר, וקושי להסתגל לשינויים משמעותיים.

המאמר מזהיר שאם בעיות השפע לא יטופלו בצורה יעילה, זה עלול להוביל לאסון גלובלי.

מה אנחנו יכולים לעשות?

הצעד הראשון הוא להכיר במצב ולקבל אותו. עלינו להפסיק להתכחש לבעיות ולפנות מקום לכאב, לכעס ולייאוש. רק לאחר שנאפשר לעצמנו לחוות את הרגשות האלה, נוכל להתחיל לחפש פתרונות.

אנחנו צריכים לפתח גישות חדשות להתמודדות עם בעיות השפע. גישות אלו צריכות להיות מבוססות על שיתוף פעולה בינלאומי, פתרונות יצירתיים, וחשיבה לטווח ארוך.

---

[1] פרנסיס ג'יי גאווין, "צרות של עשירים", **זמן ישראל**, 3.5.2024, https://www.zman.co.il/484065/ (נידלה ב-15.12.2024)

עלינו גם לחנך את הדור הבא לחיות בעולם של שפע בצורה אחראית ובת קיימא. עלינו ללמד אותם את ערך השמירה על הסביבה, את חשיבות השוויון, ואת הצורך בשיתוף פעולה בין אנשים.

העתיד של האנושות תלוי בנו. אם נפעל יחד, נוכל להתגבר על האתגרים של עידן השפע ולבנות עולם טוב יותר לכולם.

פוסט שלישי - בינה מלאכותית אמינה

בפוסטים קודמים כתבתי על העייפות שנגרמת לנו מעידן השפע ועל האתגרים החדשים שנוצרו בעקבותיו. היום אני רוצה להתמקד בסכנה חדשה שמאיימת עלינו: **ההתפתחות המואצת של בינה מלאכותית (AI).**

במאמר מרתק שכותרתו "הסכנה הבאה – בינה מלאכותית אמינה"[2], עוסק דן פרי בהתפתחויות החדשות בתחום הבינה המלאכותית הגנרטיבית, כמו ChatGPT, ובהשלכות החברתיות הצפויות מכך.

לפי פרי, כאשר בינה מלאכותית תהפוך להיות מאוד אמינה, זה עלול להוביל לפיטורים המוניים בתעשיות רבות, כגון תקשורת, שיווק, פרסום ויעוץ עסקי. זאת משום שמערכות בינה מלאכותית יוכלו ליצור תוכן איכותי במהירות ובזול, תוך שהן דוחקות החוצה עובדים אנושיים.

פרי מציין ש-OpenAI, אחת מחברות המחקר המובילות בתחום הבינה המלאכותית, כבר לא מתנהגת בזהירות ומציגה פיתוחים חדשים כמו ChatGPT4 Turbo, שאמור להיות "הרבה יותר מדויק" מקודמיו.

הוא מזהיר שהתמודדות עם התפתחות זו תהווה אתגר חברתי משמעותי, וקורא ל"לודיטים חדשים" – אנשים שחוששים מטכנולוגיה מודרנית, כפי שהיו בעבר חוששים מהמהפכה התעשייתית.

פרי צופה שהחברה עשויה להידרש למצוא דרכים לייעד מחדש עובדים לתפקידים שבינה מלאכותית לא יכולה לשכפל, ושנדרשים באלו תחומים המעריכים אישיות, השראה וברק ייחודי.

הוא אף מעלה את האפשרות שעלולים להיווצר דיונים סוערים על מיסוי בינה מלאכותית והכנסה בסיסית אוניברסלית, כפתרון לאובדן מקומות עבודה כתוצאה מהתפתחות הטכנולוגיה.

מה אנחנו יכולים לעשות?

האתגר שעומד בפנינו הוא עצום. עלינו למצוא דרכים להתמודד עם התפתחות הבינה המלאכותית בצורה שתשרת את האנושות ולא תפגע בה.

אנחנו צריכים לחנך את הדור הבא לחיות בעולם שבו הבינה המלאכותית תופסת תפקיד מרכזי. עלינו ללמד אותם את היתרונות והחסרונות של הטכנולוגיה, ולפתח אצלם חשיבה ביקורתית ומיומנויות שיאפשרו להם להשתלב בשוק העבודה החדש.

---

[2] דן פרי, "הסכנה הבאה – בינה מלאכותית אמינה", **זמן ישראל**, 3.5.2024, https://www.zman.co.il/482711/ (נידלה ב-15.12.2024).

אנחנו גם צריכים לקיים דיון ציבורי פתוח ושקוף על ההשלכות החברתיות של הבינה המלאכותית. עלינו לבחון יחד כיצד ניתן להשתמש בטכנולוגיה זו לטובת האדם, וכיצד ניתן למנוע ממנה לפגוע בזכויות ובחירויות שלנו.

העתיד של האנושות תלוי בנו. אם נפעל יחד בצורה אחראית ונבונה, נוכל לנתב את התפתחות הבינה המלאכותית לטובת האנושות ולמנוע ממנה להפוך לאיום.

פוסט רביעי – שדה הקרב העתידי: זירת הרובוטים

בפוסט הקודם עסקנו באיום הפוטנציאלי של בינה מלאכותית אמינה. היום, נדון בנושא בוער לא פחות: עלייתם של רובוטים בשדה הקרב.

כפי שצוין במאמר "רובוט במקום טוראי[3]", צבא ארה"ב מתקדם בצעדים משמעותיים לשילוב רובוטים בכוחות הלוחמים. המטרה: הפחתת אבדות בנפש על ידי ביצוע משימות מסוכנות ע"י מכונות. חזון זה כולל מחלקות רובוטיות לצד כוחות חי"ר ואף שילובם בקו החזית כחלק מצוותים משולבים.

תרגילים צבאיים שנערכו מציגים יכולות מרשימות של הרובוטים, אך גם חושפים את מגבלותיהם. שדה ראייה מוגבל וקשיי תפקוד בתנאים קשים מעלים חששות לגבי יעילותם בשדה הקרב האמיתי.

אך מעבר לאתגרים הטכנולוגיים, עולות שאלות אתיות ומשפטיות מורכבות. שימוש בנשק אוטונומי מעלה חשש מפגיעה לא מכוונת באזרחים, וקיים צורך ברור בהגדרות ברורות בנוגע לסמכות קבלת ההחלטות – אדם או מכונה?

בנוסף, קיים חשש שרובוטים זולים יפלו לידי גורמים עוינים ויהוו איום על מערכות יקרות יותר. צבאות העולם, ובפרט ארה"ב, סין ורוסיה, נמצאים במרוץ חימוש טכנולוגי, תוך התחשבות באיומים אלו.

לסיכום, עתיד הלוחמה עומד להשתנות משמעותית עם כניסת הרובוטים לשדה הקרב. לצד הפוטנציאל להציל חיים, קיימים אתגרים טכנולוגיים, אתיים ומשפטיים רבים שיש להתמודד איתם. רק הזמן יגיד האם רובוטים יהפכו לחיילים האולטימטיביים, או שמא יהוו גורם נוסף המסכן את האנושות.

פוסט חמישי - נאורו: גן עדן אבוד או עתיד אפל?

בפוסטים קודמים עסקנו באתגרים המוסריים של בינה מלאכותית אמינה ושימוש ברובוטים בשדה הקרב. היום, אנו נצלול אל תוך סיפור מרתק אך טרגי של מדינה קטנה: נאורו.

---

[3] ג'ק דטש, "רובוט במקום טוראי", **זמן ישראל**, 6.5.2024, https://www.zman.co.il/485022/ (נידלה ב-15.12.2024).

נאורו, אי זעיר באוקיינוס השקט, נהנה בעבר משגשוג כלכלי אדיר בזכות מכרות הפוספט העצומים שלו. משאבים אלו, שהצטברו מדורות של ציפורים, הפכו את המדינה לאחת העשירות בעולם לנפש.

אך עושר זה לא נמשך לנצח. משאבי הפוספט אזלו, והותירו את נאורו ענייה ומבודדת. ניסיונות להצטרף לתעשיות שונות, כמו בידור, נדל"ן ותעופה, נכשלו. מתוך ייאוש, נאורו הפכה למעין "מחנה מעצר" עבור אוסטרליה, בו הוחזקו פליטים תמורת תשלום נדיב. בהמשך, המדינה אף העבירה את נאמנותה הדיפלומטית מטאיוואן לסין, ככל הנראה תמורת סכום כסף נכבד.

כעת, נאורו פונה לתוכנית חדשה ומסוכנת: כריית מתכות יקרות מקרקעית הים. תוכנית זו מעוררת מחלוקת רבה בשל החשש מפגיעה סביבתית חמורה. אך נאורו, נטולת אפשרויות אחרות, נחושה להמשיך קדימה.

סיפורה של נאורו משקף את המאבקים הכלכליים של מדינות קטנות רבות. גן עדן אבוד, שהפך למקום נואש המחפש כל דרך לשרוד. האם תוכנית כריית המתכות תציל את נאורו או תוביל לאסון סביבתי? רק הזמן יגיד.

פוסט שישי - משבר מנהיגות - ישראל כמקרה בוחן

בפוסטים הקודמים התמקדנו בעייפות הגלובלית, עייפות פיזית, נפשית וסביבתית. היום, נצלול אל תוך סוג אחר של עייפות: עייפות פוליטית.

במאמר שפורסם לאחרונה בזמן ישראל[4], מוצגת ביקורת נוקבת על התנהלות ממשלת נתניהו במלחמה שפרצה באוקטובר 2023 נגד חמאס ברצועת עזה (מלחמת חרבות ברזל). הכותב טוען שהמנהיגות הנוכחית "חלולה" ו"בלתי ראויה", וכי החלטותיה מונעות על ידי אינטרסים פוליטיים צרים במקום טובת המדינה.

הביקורת מתמקדת בכמה נקודות מרכזיות:

- **אי-הגדרת מדיניות ברורה לסיום המלחמה:** לא נקבעה "תמונת סיום" מוגדרת, מה שהוביל למלחמה ממושכת ללא הכרעה ברורה.
- **סירוב להכניס כוח צבאי בינלאומי:** לאחר כיבוש הרצועה, סירבה הממשלה להכניס כוחות בינלאומיים, מה שגרם לוואקום שלטוני וחזרת חמאס לשלטון.
- **דחייה של יוזמות אמריקאיות לפתרון:** הממשלה סירבה לדון במדינה פלסטינית, מה שגרם להחמצת הזדמנויות להסכם שלום.
- **החלטה חפוזה על פינוי יישובי הצפון:** פינוי זה העניק לחיזבאללה הישג משמעותי וחיזק את מעמדו באזור.
- **כישלון בהשגת שחרור החטופים:** הממשלה לא הצליחה להביא לשחרורם של חיילים וחטופים אזרחיים מידי חמאס.

[4] דן סגיר, "מנהיגות חלולה", **זמן ישראל**, 26.3.2024, https://www.zman.co.il/474940/ (נידלה ב-15.12.2024).

הכותב קובע שבשעה קשה זו, ישראל סובלת ממנהיגות לא ראויה, וקורא להחלפתה בבחירות בהקדם האפשרי.

משבר המנהיגות בישראל הוא רק דוגמה אחת למגמה גלובלית רחבה יותר. מנהיגים רבים ברחבי העולם מתמודדים עם אתגרים קשים, וישנם קולות רבים הקוראים להחלפתם.

האם אנחנו עדים לתקופה של ירידה באיכות המנהיגות? האם אנו צופים בשקיעת עידן המנהיגים החזקים וההחלטיים? קשה לדעת בוודאות, אך ברור שמשהו השתנה.

אנו חיים בעידן מורכב, עידן של שינויים מהירים וחוסר ודאות. ייתכן שהמנהיגות המסורתית כבר אינה מתאימה לתקופה זו. ייתכן שאנו זקוקים לסוג חדש של מנהיגות, מנהיגות שתתבסס על שיתוף פעולה, שקיפות ויצירתיות.

השאלות הללו הן שאלות חשובות שדורשות דיון ציבורי מעמיק. עלינו לחשוב מה אנו מצפים ממנהיגינו, ומה אנו רוצים לראות בעתיד.

גלובליזציה ותהליכים גלובליים

הגלובליזציה שינתה את הדרך שבה אנו חיים, עובדים ומתקשרים. בפרק זה נבחן את ההשלכות הכלכליות, התרבותיות והחברתיות של התהליך הזה, תוך ניסיון להבין כיצד הוא מעצב את עולמנו ומהם האתגרים שהוא מציב בפנינו.

גלובליזציה - התהליך שמעצב את עולמנו

אחד הנושאים הנוגע לתכנים באתר הוא תופעת הגלובליזציה. אבל מהי בדיוק גלובליזציה? במאמר זה, אחקור תופעה מורכבת זו המתארת כיצד העולם הופך למקושר יותר. אבחן את השפעותיה הנרחבות על הכלכלה, הפוליטיקה, התרבות והסביבה, ואעמוד על המשמעויות והמחלוקות סביב תהליך זה שמעצב את המציאות העולמית שלנו.

גלובליזציה היא תהליך מורכב ורב-ממדי, המתאר את האופן שבו העולם הופך למחובר יותר. זהו שינוי משמעותי בצורה המרחבית של הקשרים החברתיים, כאשר אינטראקציות בין תהליכים מקומיים וגלובליים הופכות לחשובות יותר ויותר. התהליך משפיע על כל היבטי החיים החברתיים – מהתרבות והכלכלה ועד לפוליטיקה והסביבה.

מספר מושגים מרכזיים מסייעים לנו להבין את התופעה:

1. הימתחות: קשרים חברתיים, כלכליים ופוליטיים חוצים גבולות לאומיים, כך שהחלטות בקצה אחד של העולם משפיעות על הקצה השני.
2. התעצמות: זרמים ורשתות אינטראקציה גלובליים מתחזקים, מחברים אנשים ברחבי העולם למרחב חברתי משותף.
3. חדירה הדדית: נהגים כלכליים וחברתיים חודרים זה לזה, יוצרים מגע ישיר בין תרבויות וחברות מרוחקות.
4. תשתית גלובלית: התפתחות מוסדות ומנגנוני פיקוח עולמיים, המאתגרים את הריבונות המסורתית של מדינות הלאום.

ישנן גישות שונות לתופעת הגלובליזציה. הגלובליסטים רואים בה תהליך בלתי נמנע ומשמעותי, בעוד הטרדיציונליסטים מטילים ספק בקיומה ומדגישים את ההמשכיות ההיסטורית. הטרנספורמציונליסטים מציעים גישת ביניים, המכירה בשינויים אך גם בכוחן הנמשך של מדינות הלאום.

הראיות לגלובליזציה מגוונות: מהגירה והתפשטות רשתות חברתיות, דרך זרמי סחר והשקעות גלובליים, ועד להתפתחות טכנולוגיות תקשורת וחדירה הדדית של תרבויות. עם זאת, מדידת התופעה מציבה אתגרים, שכן היא דורשת מדדים מורכבים יותר מאשר נתונים כמותיים פשוטים.

לסיכום, הגלובליזציה משפיעה עמוקות על עולמנו, מציעה הזדמנויות חדשות אך גם מציבה אתגרים. ומה דעתכם? כיצד הגלובליזציה משפיעה על חייכם? האם יתרונותיה עולים על חסרונותיה? שתפו את מחשבותיכם בתגובות. אשמח לשמוע את דעותיכם ולקיים דיון מעמיק בנושא חשוב זה.

גלובליזציה כלכלית: מה זה באמת אומר?

לאחרונה, התפתח דיון מרתק באתר שלנו סביב נושא הגלובליזציה. במאמר זה, ברצוני להתמקד בהיבט ספציפי של הנושא הרחב הזה – גלובליזציה כלכלית. מהי בדיוק? כיצד היא משפיעה על חיינו? ומדוע היא מעוררת כל כך הרבה דיון ומחלוקת? בואו ננסה להבין את העניין לעומק.

במילים פשוטות, גלובליזציה כלכלית היא תהליך מתמשך שבו כלכלות ופעילויות כלכליות ברחבי העולם הופכות יותר ויותר קשורות ותלויות זו בזו. זה נשמע מורכב? בואו נפרק את זה לשני מרכיבים עיקריים:

1. תלות הדדית גוברת: חשבו על זה כמו על רשת ענקית. כשמשהו קורה בקצה אחד של הרשת, ההשפעה מורגשת גם בקצה השני. במקרה שלנו, זה בא לידי ביטוי בעיקר בגידול בסחר הבינלאומי. למשל, אם יצרן מכוניות בגרמניה מחליט להגדיל את הייצוא שלו, זה עשוי להשפיע על מכירות של יצרנים מקומיים במדינות אחרות.
2. אינטגרציה מתהדקת: כאן מדובר על קשר עמוק יותר. חברות גדולות מקימות רשתות ייצור גלובליות, כלומר, הן מפזרות את תהליכי הייצור שלהן בין מדינות שונות. למשל, חלק אחד של המוצר מיוצר בסין, חלק אחר בווייטנאם, והרכבה סופית נעשית בארה"ב. זה מתאפשר בזכות הגידול בתנועות הון והשקעות בינלאומיות.

בנוסף לשני אלה, הגלובליזציה הכלכלית מביאה איתה גם הפצה מהירה יותר של טכנולוגיות חדשות ברחבי העולם. חשבו על זה: כשחברת טכנולוגיה אמריקאית מקימה מרכז פיתוח בהודו, היא מביאה איתה גם ידע וטכנולוגיות חדשות.

אבל חשוב לזכור – לא הכל ורוד בעולם הגלובליזציה הכלכלית. יש ויכוח נרחב בין חוקרים לגבי ההיקף האמיתי של התופעה וההשפעה שלה על כלכלות לאומיות. יש הטוענים שהגלובליזציה מביאה צמיחה ושגשוג, בעוד אחרים מזהירים מפני אובדן עצמאות כלכלית ופגיעה בעובדים מקומיים.

לסיכום, גלובליזציה כלכלית היא תהליך מורכב המעצב את עולמנו. היא מציעה הזדמנויות לצמיחה ושיתוף פעולה בינלאומי, אך גם מעלה אתגרים משמעותיים. ככל שנבין טוב יותר את השלכותיה, כך נוכל להתמודד טוב יותר עם המציאות הכלכלית המשתנה.

אשמח לשמוע את דעתכם.

גלובליזציה וחברת הידע: שני צדדים של המהפכה העולמית

בעוד שהגלובליזציה יצרה עולם מקושר יותר מבחינה כלכלית ותרבותית, תהליך מקביל ומשלים מתרחש במקביל – המעבר לחברת הידע. מהפכה שקטה זו משנה את אופי הכלכלה העולמית ואת אופן התנהלות החברות והממשלות ברחבי העולם.

חברת הידע, מושג שנטבע על ידי הסוציולוג דניאל בל בשנות ה-70, מתאר מעבר מכלכלה המבוססת על תעשייה כבדה לכזו המתמקדת בשירותים ובידע תיאורטי. בעידן זה, מידע וידע הופכים למשאבים החשובים ביותר, אפילו יותר מחומרי גלם פיזיים.

התפתחות זו מתכתבת היטב עם תהליכי הגלובליזציה. טכנולוגיות תקשורת מתקדמות, שהן מרכיב מרכזי בגלובליזציה, מאפשרות זרימה חופשית של מידע וידע ברחבי העולם. חברות

גלובליות כמו גוגל ואפל מבססות את ערכן בעיקר על הידע והחדשנות שלהן, ולא על נכסים פיזיים.

כמו הגלובליזציה, המעבר לחברת הידע מציב אתגרים והזדמנויות. מצד אחד, הוא מאפשר גישה למגוון רחב יותר של מידע ורעיונות ומקדם חדשנות ברמה עולמית. מצד שני, הוא עלול להגדיל פערים חברתיים, כאשר העושר נוטה להתרכז בידי יוצרי ומנהלי הידע.

ממשלות נדרשות להתאים את מדיניותן לעידן החדש הזה, בדומה לאופן שבו הן מתמודדות עם אתגרי הגלובליזציה. זה כולל השקעה בחינוך ובגישה למידע, יצירת תמריצים לחדשנות, והתמודדות עם תופעות כמו "בריחת מוחות" ברמה הגלובלית.

בסופו של דבר, חברת הידע והגלובליזציה הן שני צדדים של אותו מטבע. שניהם מייצגים את המעבר לעולם מקושר יותר, שבו הצלחה – הן ברמה האישית והן ברמה הלאומית – תלויה ביכולת ליצור, לנהל ולהשתמש בידע באופן אפקטיבי בקנה מידה גלובלי.

כפי שהגלובליזציה שינתה את פני העולם, כך גם המעבר לחברת הידע ממשיך לעצב את עתידנו. ההשפעה המשולבת של שני תהליכים אלה על החברה, הכלכלה והפוליטיקה העולמית היא עמוקה ובלתי הפיכה.

אידיאולוגיות פוליטיות מול אתגרי הסביבה במאה ה-21

בשנת 2005, כאשר משבר האקלים רק החל לצבור תשומת לב עולמית, פרסמה האוניברסיטה הפתוחה מאמר חשוב בנושא "אידיאולוגיות פוליטיות והסביבה" מאת סיימון ברומלי. כיום, כמעט שני עשורים מאוחר יותר, הנושא רלוונטי יותר מתמיד. להלן דברים המבוססים על עיקרי המאמר.

משבר האקלים מציב אתגר משמעותי בפני האידיאולוגיות הפוליטיות המסורתיות. כפי שציין ברומלי, רוב התפיסות הפוליטיות הקיימות – כמו ליברליזם, שמרנות וסוציאליזם – התפתחו בתקופה שבה סוגיות סביבתיות לא היו במוקד. כתוצאה מכך, הן מתקשות להתמודד עם האתגרים הסביבתיים העכשוויים.

הבעיות המרכזיות באידיאולוגיות אלו, כפי שזוהו במאמר המקורי וממשיכות להיות רלוונטיות, כוללות:

1. גישה אנתרופוצנטרית המציבה את האדם במרכז.
2. דגש על קידמה טכנולוגית וצמיחה כלכלית ללא התחשבות מספקת בהשלכות הסביבתיות.
3. התמקדות במדינת הלאום, בעוד שבעיות סביבתיות הן גלובליות.

ברומלי הציג גישות חדשות שהתפתחו כמענה לאתגרים אלו, כמו אקולוגיה עמוקה, פמיניזם אקולוגי וצדק סביבתי. גישות אלו ממשיכות להיות רלוונטיות גם כיום, מציעות נקודות מבט חדשות על היחסים בין האדם לסביבה ומדגישות את הצורך בשיתוף פעולה בינלאומי.

המאמר המקורי גם הדגיש את חשיבות שילוב ידע מסורתי ותפיסות עולם מגוונות בפתרון בעיות סביבתיות. תובנה זו נותרה נכונה גם כיום, כאשר תרבויות ילידיות וגישות פילוסופיות שונות יכולות לתרום תובנות חשובות להתמודדות עם משבר האקלים.

לסיכום, כפי שחזה ברומלי לפני כשני עשורים, ההתמודדות עם אתגרי הסביבה מחייבת חשיבה מחודשת על האידיאולוגיות הפוליטיות שלנו. הצורך בשילוב של גישות חדשות, שיתוף פעולה גלובלי ופתיחות לנקודות מבט מגוונות נותר קריטי להבטחת עתיד בר-קיימא לכדור הארץ ולדורות הבאים.

בינה מלאכותית והשפעותיה

בינה מלאכותית היא כבר מזמן לא רק נושא לדיון אקדמי. היא משפיעה על חיינו בתחומים כמו ניהול, כתיבה, מדע ורפואה. בפרק זה נתמקד בהזדמנויות ובאתגרים שמביאה הבינה המלאכותית, ונשאל: איך נוכל לרתום אותה לעיצוב עתיד טוב

עתיד הספרות בעידן הבינה המלאכותית: בין חששות להזדמנויות חדשות

ענף הספרות עומד בפני צומת דרכים מרתק. התפתחות טכנולוגיות בינה מלאכותית מתקדמות מעוררת חשש בקרב רבים מפני השתלטותן על תחומים רבים, ביניהם גם כתיבה, עריכה, תרגום ואף ביקורת ספרות. האם אנו עדים לסופה של היצירה האנושית כפי שאנו מכירים אותה, או שמא מדובר בהזדמנות לשינוי מרענן ופתיחת דלתות חדשות?

מאמר שפורסם לאחרונה בישראל היום[5] מציג תמונה מורכבת, המשלבת חששות לצד אופטימיות זהירה. מצד אחד, קיימת דאגה שתוכנות מבוססות בינה מלאכותית, למרות התקדמותן המרשימה, עדיין אינן מסוגלות להחליף את היצירתיות והעושר הרגשי הייחודיים לכתיבה אנושית. כפי שטוען אסף גברון, "קשה לדמיין רומן שנוצר באמצעות בינה מלאכותית שיתברג בפנתיאון הספרות לצד יצירות מופת שנכתבו על ידי בני אדם".

מנגד, קולות אחרים מביעים אמונה שמדובר בתהליך בלתי נמנע, המהווה חלק ממהפכה טכנולוגית רחבה יותר. מני ברזילי מדגיש: "אנחנו נמצאים בתקופת מעבר והסתגלות, אך זו תהיה תקופה קצרה יחסית, ואחריה נגיע לעולם חדש".

השימוש בבינה מלאכותית בענף הספרות כבר החל, בעיקר בתחום התרגום. תוכנות אלו מאפשרות תרגום מהיר ויעיל של טקסטים, אך איכות התרגום עדיין לוקה בחסר במקרים רבים. חשש נוסף שעולה הוא שבינה מלאכותית תוביל ליצירת תוכן שטחי וחסר עומק, המבוסס על נוסחאות וחוקים מתמטיים. דנה אולמרט מציינת כי "ספק אם בינה מלאכותית תצליח לשחזר את עומקן הרגשי והפסיכולוגי של יצירות מופת ספרותיות".

עם זאת, ייתכן שדווקא התפתחות זו תוביל להדגשת ההבדל בין "ספרות פופולרית" לבין "ספרות יפה". כפי שאומרת אולמרט, "ייתכן שבינה מלאכותית תתאים יותר לכתיבת ספרות ז'אנרית, בעוד שספרות עמוקה ורגשית תישאר נחלתם הבלעדית של בני האדם".

השינויים מרחיקי הלכת צפויים להשפיע גם על מבנה תעשיית הספרים כולה. נטע גורביץ' מעלה חשש מפגיעה במו"לים וטוענת: "ייתכן שהם אלו שייעלמו מהמשוואה, לאחר שבגדו בתפקידם כשומרי הסף של עולם הספרות".

לסיכום, עתיד הספרות בעידן הבינה המלאכותית אינו ברור כלל ועיקר. ייתכן שסוגה זו של יצירה תצטמצם ותהפוך לאקסקלוסיבית יותר, בדומה לאופרה כיום. ייתכן גם שהיא תתפתח ותצמיח ז'אנרים חדשים ותאפשר דרכים חדשות ומרתקות לספר סיפורים.

---

[5] עמי פרידמן, "הפרק האחרון? ה־AI משתלטת על ענף הספרות", **ישראל היום**, 27.06.2024, https://www.israelhayom.co.il/culture/books/article/15980423 (נדלה ב-14.12.2024)

הדבר החשוב ביותר הוא לזכור שמאחורי כל יצירה, בין אם אנושית או טכנולוגית, עומד סיפור שרוצה שיספרו אותו. טכנולוגיות חדשניות יכולות לסייע לנו לספר סיפורים אלו בצורה יעילה ומרתקת יותר, אך הן לעולם לא יוכלו להחליף את היצירתיות, הרגש והדמיון האנושיים.

העתיד צופן בחובו אתגרים רבים, אך גם הזדמנויות חדשות. חשוב שנוכל לנהל דיון פתוח ומעמיק בנושא, תוך הקשבה לכל הקולות ונקודות המבט, כדי שנוכל לעצב יחדיו עתיד מרתק ומרגש עבור עולם הספרות.

בינה מלאכותית במעבדה: מהפכה או סכנה?[6]

בחלק מהמאמרים באתר עסקתי בהיבטים שונים של טכנולוגיות בינה מלאכותית והשפעתן על עולם המדע והחברה. במאמר זה אמשיך ואעמיק את הדיון בנושא תוך התמקדות בשימוש בבינה מלאכותית במחקר המדעי.

המאמר מתבסס על מאמרו של ד"ר רועי צזנה, "כשמדענים משתמשים ב-ChatGPT כדי לעשות מדע מנומס[7]", ומציג את יתרונות וחסרונות השימוש בבינה מלאכותית במדע, תוך התייחסות לסוגיות אתיות וחששות מפני שימוש לרעה.

צזנה מציג תמונה מורכבת של עתיד שבו בינה מלאכותית לא רק כותבת מאמרים מדעיים, אלא גם מבצעת את המחקר עצמו. זה מעלה שאלות מעניינות על עתיד המדע והחברה האנושית.

ראשית, הבשורות הטובה: הבינה המלאכותית יכולה להאיץ את קצב ההתקדמות המדעית באופן דרמטי. תארו לעצמכם עולם שבו פתרונות למשבר האקלים, מחלות קשות או זיהום האוקיינוסים מגיעים במהירות כפולה או משולשת מהיום. זה לא דמיון פרוע; זה העתיד שמסתמן כאשר בינות מלאכותיות מתחילות לערוך ניסויים בעצמן.

אבל כמו בכל סיפור מדע בדיוני טוב, יש גם צד אפל. צזנה מזהיר שככל שהבינה המלאכותית תעשה יותר מדע, המדענים האנושיים עלולים לאבד את ההבנה העמוקה של תהליכי המחקר. זה כמו לנהוג ברכב אוטונומי: נוח, אבל אם משהו ישתבש, לא נדע איך לתקן.

הסכנה השנייה מטרידה אף יותר. אם כל אחד יוכל להשתמש בבינה מלאכותית למחקר מדעי, מה ימנע מטרוריסטים לפתח נשק כימי? או מילדים סקרנים מדי ליצור חומרי נפץ? צזנה מזכיר שכבר היום בינה מלאכותית מסרבת לעזור בייצור גז עצבים. אבל מה יקרה כשיהיו גרסאות פרוצות של אותה בינה?

אז מה עושים? צזנה מציע פתרון מעניין: לפתח בינה מלאכותית עם ערכים מוסריים מובנים. כלומר, בינה מלאכותית שתסרב לעזור בפעולות מסוכנות או לא-אתיות. זה לא פתרון מושלם, כמובן. תמיד יהיו דרכים לעקוף את המערכת. אבל זה יקשה על אנשים רעים להשתמש בבינה מלאכותית למטרות זדוניות.

---

[6] לדברים נוספים בנושא ראו: מאמר בשם "פוסט שלישי - בינה מלאכותית אמינה", המופיע בעמודים 6-5 ומאמר באתר עליו מתבוסס הספר, "עולם חדש, עולם עייף: בינה מלאכותית מתקדמת אל האתגרים הגדולים", https://tinyurl.com/2e4epf76 (נידלה ב-12.12.2024).

[7] רועי צזנה, "כשמדענים משתמשים ב- ChatGPT כדי לעשות מדע מנומס", **הידען**, 6.6.2025, https://tinyurl.com/3fk8een5 (נדלה ב-14.12.2024).

אני מוצא שהרעיון הזה מרתק. הוא מזכיר לי את חוקי הרובוטיקה של אייזיק אסימוב, שנועדו להבטיח שרובוטים לא יפגעו בבני-אדם. אבל כאן מדובר במשהו עמוק יותר: בינה מלאכותית שלא רק תימנע מלפגוע, אלא גם תסרב לעזור לנו לפגוע זה בזה.

האם זה אפשרי? האם נוכל ליצור בינה מלאכותית עם מוסר אנושי? ואם כן, האם נרצה בכך? הרי המוסר האנושי הוא מורכב ולעתים סותר את עצמו. בני-אדם מסוגלים למעשים נאצלים ולמעשים נוראיים כאחד. האם בינה מלאכותית מוסרית תהיה מוגבלת כמונו, או שתמצא דרך להיות טובה יותר?

אולי זו בדיוק המתנה שבינה מלאכותית יכולה להעניק לנו: לא רק מדע מתקדם יותר, אלא גם מוסר מתקדם יותר. מוסר שלא יהיה תלוי בגחמות ובמניפולציות של בני-אדם, אלא יתבסס על עקרונות אוניברסליים של טוב ורע.

בסופו של דבר, המאמר של צזנה מזכיר לנו שהטכנולוגיה היא כלי, לא תכלית. היא יכולה לקדם אותנו או להרוס אותנו. העתיד שייך לאלו שיוכלו לנווט את הטכנולוגיה לא רק בצורה חכמה, אלא גם בצורה מוסרית.

אני מזמין אתכם להגיב למאמר זה ולשתף את מחשבותיכם בנוגע להשפעתה של בינה מלאכותית על עתיד המדע והחברה.

כתיבת מאמרים באמצעות בינה מלאכותית

לאחר שהתנסיתי בכתיבת מאמרים באמצעות בינה מלאכותית, גיליתי עולם חדש של אפשרויות ואתגרים. ברצוני לשתף את החוויה האישית שלי ואת התובנות שרכשתי בדרך.

בתחילה, ניסיתי ליצור סיפורים קצרים באמצעות בינה מלאכותית, אך מהר מאוד הבנתי שהתוצאות היו בנאליות ולעתים אף גרועות. זה הוביל אותי להבנה חשובה – כדי ליצור סיפורים טובים עם בינה מלאכותית נדרשים דמיון ויצירתיות משל עצמי. מכיוון שחשתי שאין לי מספיק מהתכונות הללו, החלטתי לנסות כיוון אחר.

עברתי לכתיבת מאמרים עיוניים בעזרת בינה מלאכותית. למרות האזהרות לגבי חוסר הדיוק בעובדות שבינה מלאכותית מספקת, גיליתי שהיא יכולה לייצר טיוטות מעניינות ולנסח בצורה סבירה את הרעיונות שרציתי להביע. כמובן, תמיד הקפדתי לבדוק את העובדות בעצמי.

אחד הדברים המועילים ביותר שגיליתי היה השימוש בבינה מלאכותית לסיכום מאמרים ומקורות מידע. הזנתי לה טקסטים שמצאתי באינטרנט ובמקורות אחרים, וכן חומרים שכתבתי בעבר. על בסיס זה, ביקשתי ממנה לכתוב מאמרים חדשים ופוסטים לפייסבוק. התוצאות היו מדהימות! הבנתי שאני יכול לייצר תוכן במהירות ולהגיב מהר על אירועים עכשוויים.

עם זאת, למדתי שיש להשתמש בבינה מלאכותית בחוכמה. אני תמיד מקפיד לערוך את הטקסטים שהיא מייצרת, להוסיף את הקול האישי שלי, ולוודא שהתוכן מדויק ורלוונטי. גיליתי שבינה מלאכותית היא כלי נהדר לעורר השראה ולהתגבר על חסימה יצירתית, אבל היא לא יכולה להחליף לחלוטין את היצירתיות והתובנות האנושיות.

אחד האתגרים הגדולים שנתקלתי בהם היה הצורך לשמור על אתיקה בשימוש בבינה מלאכותית. אני תמיד מקפיד לציין את המקורות שלי ולהיות שקוף לגבי השימוש בבינה מלאכותית בתהליך היצירה. חשוב לי גם להימנע מהפצת מידע כוזב או מטעה.

לסיכום, השימוש בבינה מלאכותית לכתיבת מאמרים פתח בפניי אפשרויות חדשות ומרגשות. זה אפשר לי להגביר את הפרודוקטיביות שלי ולחקור נושאים חדשים בקלות רבה יותר. עם זאת, למדתי שהשילוב בין הטכנולוגיה לבין היכולות האנושיות שלי הוא המפתח

ליצירת תוכן איכותי ומקורי. ככל שאני ממשיך להתנסות ולהתפתח בתחום זה, אני מצפה בהתרגשות לראות כיצד הטכנולוגיה תמשיך להשתפר ולהשפיע על עולם הכתיבה והיצירה.

מהפכת ה-AI: איך היא משנה את עולם הניהול והעבודה?

לאחרונה, נתקלתי במאמר מרתק של ג'ונתן קוזמנקו על השפעת הבינה המלאכותית על עולם הניהול.[8] כמי שמתעניין בהתפתחויות טכנולוגיות אך אינו עובד בתחום, מצאתי את התובנות מאירות עיניים. הנה כמה נקודות שתפסו את תשומת לבי:

המציאות החדשה

קוזמנקו טוען שהשינוי בעולם העסקי בעקבות הבינה המלאכותית (AI) יהיה מהיר ומואץ יותר מכל מה שראינו עד כה. זה מזכיר לי את השינויים שחוללה הקורונה – רק שהפעם, זה לא אילוץ זמני אלא מגמה מתמשכת.

מה באמת משתנה?

1. מהירות קבלת החלטות: המאמר מתאר איך בינה מלאכותית מאפשרת עיבוד מהיר של כמויות עצומות של מידע. זה נשמע מדהים, אבל אני תוהה – האם מנהלים באמת מוכנים לקבל החלטות בקצב כזה?

2. מבנים ארגוניים גמישים: קוזמנקו מדבר על מעבר ממבנים היררכיים למבנים גמישים יותר. זה נשמע מבטיח, אבל אני תוהה איך זה ישפיע על היציבות התעסוקתית של עובדים.

3. שילוב בין טכנולוגיה לעסקים: מעניין לקרוא על הטשטוש בין תפקידים טכנולוגיים לעסקיים. האם זה אומר שבעתיד כולם יצטרכו להיות מומחי טכנולוגיה?

האתגר האמיתי: להישאר אנושי

נקודה שממש תפסה את עיני היא הדגש על חשיבות היצירתיות והמיומנויות האנושיות. קוזמנקו טוען שאלו יהיו המפתח להצלחה בעידן הבינה המלאכותית. זה גורם לי לתהות – האם המערכת החינוכית שלנו מוכנה לאתגר הזה?

השינוי בתפקיד המנהל

לפי המאמר, תפקיד המנהל עומד להשתנות דרמטית. במקום להתמקד בניתוח נתונים, מנהלים יצטרכו להתמקד בהנחיה, אימון ופיתוח מיומנויות רכות. זה נשמע כמו שינוי עצום בתרבות הניהולית.

---

[8] ג'ונתן קוזמנקו, "מהפכת AI: תפקיד המנהל ישתנה דרמטית", **ישראל היום**, 24.7.2024, https://www.israelhayom.co.il/business/article/16134895 (נידלה בב-14.12.2024).

לסיכום

מהפכת הבינה המלאכותית, כפי שמתוארת במאמר, נראית מרתקת ומאתגרת כאחד. היא מבטיחה יעילות וחדשנות, אך גם מעלה שאלות על עתיד העבודה והמיומנויות שיידרשו מאיתנו.

ומה דעתכם? האם אתם מרגישים את ההשפעה של הבינה בעבודה שלכם? האם אתם אופטימיים או חוששים לגבי השינויים הצפויים? אשמח לשמוע את המחשבות שלכם בתגובות!

דרכים להתמודדות עם סיכוני הבינה המלאכותית: הצעות המומחים

בעוד הבינה המלאכותית (AI) ממשיכה להתפתח במהירות מסחררת, קבוצת מומחים מובילים פרסמה לאחרונה מאמר ב-Science המציע דרכים להתמודד עם הסיכונים הפוטנציאליים.[9] הנה עיקרי ההצעות שלהם:

1. הקצאת משאבים למחקר בטיחות: המומחים קוראים להקצות לפחות שליש מתקציבי הפיתוח של בינה מלאכותית למחקר בטיחות. זה צעד משמעותי שנועד להבטיח שהתקדמות טכנולוגית תלווה בהבנה מעמיקה של הסיכונים והדרכים למנוע אותם.
2. רישום ודיווח על פעילותם של מפתחים: ההצעה היא לחייב את מפתחי הטכנולוגיה להירשם תחת ארגון מפקח ממשלתי או אחר. בנוסף, עליהם לדווח על קשרים עם בעלי עניין ועל נקודות תורפה אפשריות של הטכנולוגיה, וזאת כבר בשלבי הפיתוח.
3. תקני בטיחות מותאמים: הכותבים ממליצים לקבוע תקני בטיחות שיתאימו ליכולות המתפתחות של הבינה המלאכותית. זה צעד חיוני להבטחת שהטכנולוגיה תתפתח באופן אחראי ובטוח.
4. אחריות משפטית: יש לוודא שהחברות המפתחות יישאו באחריות משפטית לנזקים שאפשר לצפות מראש. זה יעודד גישה אחראית יותר בפיתוח ובשימוש בטכנולוגיה של בינה מלאכותית.
5. שיתוף פעולה בינלאומי: המומחים קוראים להקמת מסגרות רגולטוריות בינלאומיות שיבטיחו שיתוף פעולה בין מדינות במניעת שימוש לרעה בבינה מלאכותית.
6. מנגנונים אוטומטיים: הצעה מעניינת נוספת היא לפתח מנגנונים שיופעלו באופן אוטומטי כאשר הבינה המלאכותית מפתחת יכולות מסוימות, כמו קבלת החלטות קריטיות באופן עצמאי או פיתוח אלגוריתמים המשכפלים את עצמם.
7. שקיפות ונגישות למידע: החוקרים מדגישים את החשיבות של שקיפות בתהליכי הפיתוח והיישום של כלי מבוססים בינה מלאכותית. הם קוראים לחייב דיווח על תקריות ולהגן על חושפי שחיתויות בתעשייה.

---

[9] הטקסט הזה נוצר על ידי בינה מלאכותית ומבוסס על המאמר המקורי (נגיש בכתובת: https://arxiv.org/pdf/2310.17688) וכן על דיווח עליו באתר מכון דווידסון, ראה: שגב נוה טסה, זהירות בינה מלאכותית, 4.8.2024, https://tinyurl.com/45jeer5t (שניהם נידלו ב-16.12.2024).

8. הערכת סיכונים מקיפה: נדרשת גישה מקיפה יותר להערכת הסיכונים, שתביא בחשבון את ההשפעות החברתיות הרחבות של טכנולוגיות אלו.

9. פיתוח כלי הגנה: המומחים קוראים לפיתוח כלים להתגוננות מפני איומי סייבר מבוססי בינה מלאכותית, תוך הכרה בכך שככל שהטכנולוגיה מתקדמת, כך גם האיומים הפוטנציאליים.

10. חינוך והכשרה: לבסוף, יש צורך בהשקעה בחינוך ובהכשרה, הן של מפתחי הכלים המבוססים בינה מלאכותית והן של הציבור הרחב, להבנה טובה יותר של הטכנולוגיה וסיכוניה.

הצעות אלו מהוות מסגרת מקיפה להתמודדות עם האתגרים שמציבה הבינה המלאכותית. יישומן ידרוש שיתוף פעולה בין ממשלות, תעשייה ואקדמיה, אך הוא חיוני להבטחת עתיד שבו נוכל ליהנות מיתרונות הבינה המלאכותית תוך מזעור הסיכונים.

חברה ומדיניות בעולם משתנה

בעידן הדיגיטלי, הטכנולוגיה מעצבת לא רק את הדרך שבה אנו עובדים אלא גם את הערכים החברתיים שלנו. בפרק זה נבחן את ההשפעות החיוביות והשליליות של הטכנולוגיה על החברה וננסה להבין כיצד היא מעצבת את עתידנו.

עלייתה המחודשת של הדת בחברה המודרנית

בעידן המודרני, רבים מאיתנו מניחים שהדת הולכת ונעלמת בעקבות התקדמות המדע והטכנולוגיה. אך האם זה באמת המצב? מחקרים בתחום הסוציולוגיה של הדת מציעים תמונה מורכבת יותר, המאתגרת את התפיסה הפשטנית של "חילון" החברה.

כדי להבין את מקומה של הדת בחברה המודרנית, עלינו לבחון תחילה כיצד אנו מגדירים "דת". חוקרים מבחינים בין שתי גישות עיקריות: הגדרה סובסטנטיבית, המתמקדת בתוכן הספציפי של אמונות ומנהגים דתיים, בדרך כלל הקשורים לאמונה בכוח על-טבעי; והגדרה פונקציונלית, המתמקדת בתפקיד שהדת ממלאת בחברה, כמו יצירת לכידות חברתית או מתן משמעות לחיים. הבחירה בהגדרה משפיעה באופן משמעותי על האופן שבו אנו מעריכים את מצב הדת בחברה המודרנית.

התפיסה המסורתית טענה שהחברה המודרנית עוברת תהליך של "חילון" – ירידה בחשיבות הדת. אולם, מחקרים עדכניים מערערים על תפיסה זו. במקום היעלמות מוחלטת, הדת עוברת שינוי צורה. אנשים מאמצים צורות חדשות של רוחניות ואמונה שאינן בהכרח מסורתיות. יתרה מזאת, מדינות מודרניות מפתחות מעין "דת אזרחית" עם טקסים וסמלים משלהן, כמו שבועת נאמנות לדגל או חגים לאומיים. תופעות אלו מדגישות כי החברה המודרנית לא ביטלה את הצורך האנושי הבסיסי במשמעות ובהסבר לתופעות החיים, צורך שהדת ממלאת באופן ייחודי.

הסוציולוג פיטר ברגר טבע את המונח "חופת קדושה" לתיאור תפקידה של הדת בחברה המודרנית. לפי תפיסה זו, הדת מספקת מסגרת משמעות המעניקה לאנשים דרך להבין ולפרש את העולם סביבם. היא מספקת תמיכה במצבי משבר, כמו מוות או מחלה, ומעניקה נחמה והסבר. בנוסף, בניגוד למדע, הדת מספקת לא רק הסברים אלא גם הנחיות מוסריות, דבר שרבים מוצאים חיוני בניווט מורכבויות החיים.

בעוד שצורות מסורתיות של דת אכן נחלשות במקומות מסוימים, הצורך האנושי בדת ובמשמעות נותר חזק. החברה המודרנית לא ביטלה את הדת, אלא שינתה את צורתה. אנו עדים לעלייה בצורות חדשות של רוחניות, דת אזרחית, ודרכים אחרות למילוי הצרכים שהדת המסורתית סיפקה בעבר. כחברה, עלינו להכיר בחשיבות המתמשכת של הדת והרוחניות בחיי אנשים, גם אם הן מופיעות בצורות חדשות ומפתיעות.

הבנה זו של המקום המשתנה אך המתמיד של הדת בחברה המודרנית מאפשרת לנו להתבונן מחדש על תפקידה של הרוחניות בחיינו. היא מזמינה אותנו לחשוב באופן מורכב יותר על האופן שבו אנו מגדירים ומבינים דת, ועל הדרכים השונות שבהן אנשים מוצאים משמעות וערך בעולם המודרני. בסופו של דבר, ההכרה במורכבות זו עשויה לסייע לנו לנווט טוב יותר את האתגרים והמורכבויות של החברה המודרנית, תוך כבוד והבנה לדרכים המגוונות שבהן אנשים מבטאים את אמונותיהם ומוצאים משמעות בחייהם.

טרור בעולם המודרני: בין ייאוש לתקווה

קראתי לאחרונה מאמר מטריד בשם "טרור בפרספקטיבה היסטורית" מאת פרד האלידיי.[10] המאמר, שנכתב ב-2004 אך נותר רלוונטי להפליא, הותיר אותי עם תחושות מעורבות של חרדה ותקווה. מצד אחד, הניתוח המפוכח של האלידיי מציג תמונה קודרת של עולמנו. מצד שני, יש בדבריו גם קריאה לפעולה ולשינוי. אני מוצא את עצמי תוהה – האם יש לנו את הכוח והחכמה לשנות את המציאות הזו?

מאמרו של פרד האלידיי מציע מבט מורכב ומעמיק על תופעת הטרור בעולם המודרני. האלידיי, היסטוריון ומומחה למזרח התיכון, מציג ניתוח מאוזן של מציאות שבה האלימות היא כלי מרכזי במאבקים פוליטיים, הן מצד מדינות והן מצד ארגונים לא-מדינתיים.

האלידיי מזכיר לנו שהטרור אינו תופעה חדשה או ייחודית לאזור או דת מסוימים. למעשה, הוא מדגיש שאירופה הייתה חלוצה בשימוש באלימות פוליטית בקנה מידה עולמי. המערב, טוען האלידיי, תרם רבות להתפתחות הטרור המודרני, כולל במהלך המלחמה הקרה.

המאמר מתאר בבהירות מטרידה עולם של אי-שוויון גובר, חוסר אמון עמוק בין העמים, וטינה גלובלית כלפי המערב. האלידיי מזהיר שהמאבק בטרור צפוי להימשך עוד שנים רבות, ללא סיום ברור באופק.

בכל רחבי העולם, מניו יורק ועד פריז, מבגדאד ועד מומביי, הטרור משאיר אחריו שובל של הרס, כאב ואובדן. משפחות נקרעות לגזרים, קהילות מתפרקות, וחלומות של עתיד טוב יותר מתנפצים לרסיסים. כל פיגוע מזכיר לנו עד כמה שבירים החיים שלנו, וכמה קל לאבד הכל ברגע אחד של אלימות חסרת היגיון.

הניסיונות להילחם בטרור נראים לעתים קרובות כמו מאבק סיזיפי. עבור כל תא טרור שמפורק, נדמה ששניים חדשים צצים במקומו. המלחמה בטרור גובה מחיר כבד בחירויות האזרח ובפרטיות, כאשר ממשלות מגבירות את הפיקוח והמעקב בשם הביטחון.

האלידיי מקדיש תשומת לב מיוחדת לאל-קאעידה, מנתח את האידיאולוגיה והמבנה הארגוני שלה, ומדגיש את הקשר ההיסטורי שלה למלחמה הקרה. הוא מצביע על האירוניה בכך שהמערב, ובמיוחד ארה"ב, תרם ליצירת הארגון דרך תמיכתו במוג'אהדין באפגניסטן.

למרות התמונה העגומה, האלידיי מציע גם קרן אור של תקווה. האלידיי מציע ארבעה קווי יסוד לדיון ציבורי בנושא הטרור: גינוי הטרור מכל סוגיו, אך גם הכרה בתפקידן של מדינות בהפרת זכויות אדם; הצורך בפרספקטיבה היסטורית מעמיקה; הבנת ההקשר הגלובלי של הטרור, כולל אי-השוויון העולמי והמורשת הקולוניאלית; וקריאה ליצירת סדר עולמי חדש המבוסס על שוויון וכבוד הדדי.

האלידיי מסיים בקריאה למנהיגות פוליטית אינטליגנטית, תמיכה ציבורית רחבה במאבק בטרור, ומחויבות לערכים ליברליים ודמוקרטיים.

אמנם המציאות של הטרור בעולם המודרני היא קשה ומדכאת, אך מאמרו של האלידיי מזכיר לנו שיש מקום לתקווה. באמצעות הבנה מעמיקה יותר, גישה מאוזנת, ומחויבות לערכים של שוויון וכבוד הדדי, אנו יכולים לקוות להתמודד עם האתגר הזה בצורה יעילה יותר. הדרך

---

[10] פרד האלידיי, "טרור בפרספקטיבה היסטורית", **פיגומים**, 7.12.2023, https://pigumim.org.il/terror-historical-perspective/ (נדלה ב-14.12.2024).

ארוכה ומלאת מכשולים, אך היא קיימת. האתגר שלנו הוא למצוא את האומץ והחכמה ללכת בה.

הלאומיות בעידן המודרני: בין זהות מקומית לגלובליזציה

המאבק בין הלאומיות לגלובליזציה הוא אחד הנושאים הבוערים ביותר בפוליטיקה העולמית של המאה ה-21. מצד אחד, אנו עדים לתהליכי גלובליזציה מואצים, המקשרים בין מדינות, תרבויות וכלכלות ברחבי העולם. מצד שני, אנו רואים עלייה מחודשת של תנועות לאומיות ופופוליסטיות, המדגישות את החשיבות של הזהות הלאומית והריבונות.

לאומיות היא תפיסה המדגישה את הקשר בין אדם לקבוצה לאומית, המבוססת על שפה, תרבות, היסטוריה או מוצא משותפים. הרעיון של לאום, כפי שאנו מכירים אותו כיום, הוא תופעה יחסית חדשה בהיסטוריה. חוקרים שונים הציעו הסברים מגוונים לעליית הלאומיות המודרנית. ארנסט גלנר קישר את עלייתה לתהליכי המודרניזציה והתיעוש. בנדיקט אנדרסון הדגיש את תפקידם של אמצעי התקשורת החדשים ביצירת "קהילות מדומיינות". אנתוני ד. סמית' טען שללאומים המודרניים יש שורשים בקהילות אתניות קדומות יותר.

הגלובליזציה, מצידה, מתייחסת לתהליכים של אינטגרציה כלכלית, תרבותית ופוליטית ברמה הגלובלית. תהליכים אלה מובילים להגברת התלות ההדדית בין מדינות, להעברת סחורות, שירותים ורעיונות בקלות רבה יותר, ולצמיחתה של תרבות צריכה גלובלית. הגלובליזציה מעמידה את הלאומיות בפני אתגרים משמעותיים.

ראשית, היא מטשטשת את הגבולות בין מדינות, ומאפשרת לאנשים, רעיונות וסחורות לנוע בחופשיות רבה יותר. שנית, היא תורמת ליצירת זהויות גלובליות, המבוססות על ערכים משותפים ואינטרסים כלכליים. לבסוף, היא עלולה להוביל להתנגשות בין זהויות לאומיות שונות, ולעורר תחושות של חרדה ופחד מפני "האחר".

התגובה של הלאומיות לגלובליזציה מתבטאת במגוון דרכים. אנו עדים לעליית תנועות לאומיות ופופוליסטיות המבקשות להגן על הזהות הלאומית מפני השפעות זרות ולהחזיר את השלטון לעם. מדינות רבות נוקטות בצעדים פרוטקציוניסטיים, במטרה להגן על התעשייה המקומית מפני תחרות בינלאומית. בנוסף, תנועות לאומיות מדגישות את ההבדלים התרבותיים בין מדינות ומבקשות לשמר את הייחודיות הלאומית.

האתגר העומד בפנינו הוא למצוא איזון בין שימור הזהויות הלאומיות הייחודיות לבין יצירת מרחב לשיתוף פעולה וסולידריות גלובלית. עלינו להבין כי הגלובליזציה היא תהליך בלתי נמנע, אך עלינו גם להבטיח שהיא תשרת את האינטרסים של כל האנשים, ולא רק של מעטים.

לסיכום, המאבק בין הלאומיות לגלובליזציה הוא מורכב ומעניין, בעל השלכות מרחיקות לכת על עתידנו. בעוד שצורת מדינת הלאום נותרה דומיננטית בזירה הבינלאומית, האופן שבו אנשים מבינים ומבטאים את זהותם הלאומית ממשיך להתפתח. האתגר העומד בפני חברות מודרניות הוא למצוא את האיזון העדין בין שימור הייחודיות הלאומית לבין ההשתלבות בעולם הגלובלי. עלינו להתמודד עם אתגר זה בצורה מושכלת, תוך הכרה בחשיבות של שתי התופעות הללו ויצירת דיאלוג בונה ביניהן.

שקיעת ארצות הברית: סימן מדאיג נוסף לעולם במשבר

בעולם שנראה כי מתפורר לנגד עינינו, שאלת מעמדה של ארצות הברית מהווה סימפטום נוסף למצב העגום של הסדר העולמי. כבר עשרות שנים מהדהדת השאלה – האם אנו עדים לשקיעתה של המעצמה האמריקאית? התשובה, כך נראה, מורכבת ומטרידה כאחד.

מאז שנות ה-70 של המאה הקודמת, הוגים וחוקרים התריעו על אפשרות דעיכתה של ארה"ב. פול קנדי, בספרו המכונן "עלייתן ונפילתן של המעצמות הגדולות", הציג תמונה עגומה של עתיד אמריקה. לטענתו, הירידה בצמיחה התעשייתית, לצד מחויבויות בינלאומיות כבדות והוצאות צבאיות מופרזות, מובילות בהכרח לשקיעת הכוח האמריקאי.

פרנסיס פוקויאמה, בגישה אופטימית יותר שנראית היום כמעט נאיבית, דיבר על "קץ ההיסטוריה" וניצחון הליברליזם. מנגד, סמואל הנטינגטון חזה עתיד קודר של עימותים בין-תרבותיים, כשארה"ב ניצבת מול אתגרים מצד האסלאם וסין.

המציאות של היום מציגה תמונה מורכבת ומדאיגה. ארה"ב אמנם עדיין נהנית מהכלכלה הגדולה בעולם ומכוח צבאי עצום, אך סימני השחיקה ניכרים. הקיטוב הפנימי, המשברים החברתיים, והאתגרים הגלובליים מערערים את יסודותיה של המעצמה האמריקאית.

בעולם שבו הסדר הישן מתפורר, שקיעתה האפשרית של ארה"ב מהווה איום נוסף על היציבות העולמית. האם נראה עלייתה של מעצמה חדשה? האם נגלוש לעידן של כאוס ועימותים? השאלות הללו מרחפות כעננה אפלה מעל עתידנו המשותף.

בסופו של דבר, גורלה של ארה"ב קשור בטבורו לגורל העולם כולו. ככל שהאתגרים הגלובליים – משינויי אקלים ועד פערים כלכליים – מחריפים, כך גובר הצורך במנהיגות עולמית חזקה. השאלה היא האם ארה"ב תצליח להתחדש ולהוביל, או שמא נצפה בדעיכתה האיטית אך הבלתי נמנעת, תוך שהיא גוררת את העולם כולו לתוך תהום של אי-ודאות.

כך או כך, הדיון על עתידה של ארה"ב מהווה תזכורת נוספת למצבו העגמומי של עולמנו – עולם הניצב בפני אתגרים חסרי תקדים, ללא מנהיגות ברורה וללא פתרונות קסם. האם נצליח להתעשת בזמן, או שמא נמשיך במסלול השקיעה? רק הזמן יגיד.

מחשבות על חברה מתפוררת ועתיד הדמוקרטיה

ברקע מלחמת חרבות ברזל והשסע הפנימי שמאיים לקרוע את החברה הישראלית לגזרים, אני מוצא את עצמי חוזר למחשבות על המסע שעברנו בשנים האחרונות. לפני כ-25 שנה, כשקראתי את ספרו של תומאס פרידמן, "הלקסוס ועץ הזית", נדמה היה שהעולם ניתן להבנה אם רק נתבונן בו מזוויות שונות ונחבר את הנקודות. הספר הציע תפיסת עולם שבה כל דבר קשור לאחר, והעולם הוא "מארג חסר תפרים". פרידמן דיבר על "ארביטרז' במידע" – היכולת לזהות קשרים בין תופעות שונות ולהבין את המציאות המורכבת דרך חיבור הנקודות הללו.

מאז קריאת הספר, צללתי אל תוך תחומים רבים – פוליטיקה, כלכלה, אקולוגיה, טכנולוגיה, פילוסופיה – בניסיון לבנות תמונה מקיפה של המציאות. אך ככל שהעמקתי, גיליתי

שהתמונה רק הולכת ומטשטשת. המציאות הישראלית של היום מציגה תמונה שונה לחלוטין מזו שדמיינתי.

המסע התחיל ב-2020, שנת הקורונה, שתפסה אותנו לא מוכנים. המגפה חשפה את השבריריות של מערכות השלטון והחברה שלנו. ראינו כיצד מצב החירום הוביל להחלטות דרמטיות: סגרים שפגעו בחופש התנועה, מעקבי שב"כ שערערו את הפרטיות, והגבלות על הפגנות שכרסמו בזכות המחאה. מה שהתחיל כצעדים זמניים למאבק במגפה, הפך לתקדים מסוכן של פגיעה בזכויות יסוד תחת מעטה של "טובת הציבור".

בשנים שקדמו למגפה, כבר הופיעו סימנים מדאיגים. חוק הלאום, שנחקק ב-2018, יצר הירכיה בין אזרחי המדינה והעמיק את השסעים החברתיים. המתקפות על מערכת המשפט, שהתחילו בביקורת לגיטימית והפכו למסע דה-לגיטימציה שיטתי, החלישו את אמון הציבור במוסדות המדינה. הצהרות של מנהיגים פוליטיים, שתיארו את הדמוקרטיה כמשחק של "המנצח לוקח הכל", ערערו את ההבנה שדמוקרטיה היא הרבה יותר מאשר שלטון הרוב.

שנת 2023 הביאה את המשבר לשיא חדש עם המהפכה המשפטית. מה שהתחיל כיוזמה לרפורמה במערכת המשפט, התגלה כמהלך עמוק יותר לשינוי אופייה של המדינה. ראינו כיצד חקיקה חפוזה מקודמת תוך התעלמות מאזהרות מומחים, כיצד דיון ציבורי מוחלף בהאשמות הדדיות, וכיצד מחאה אזרחית חסרת תקדים בהיקפה – שכללה הפגנות המוניות, שביתות במשק, ומכתבי אזהרה ממערכת הביטחון – לא מצליחה לייצר דיאלוג אמיתי.

ואז פרצה מלחמת חרבות ברזל, ובתוך הכאוס והטראומה הלאומית, הקרעים בחברה הישראלית נחשפו ביתר שאת. במקום שהאחדות סביב המאבק המשותף תגשר על הפערים, ראינו כיצד כל צד מתבצר בעמדותיו. הוויכוחים על אחריות, על מדיניות המלחמה, ועל עתיד האזור הפכו לזירת קרב נוספת בין מחנות יריבים. אפילו הדיון על גורל החטופים ועל המחיר שיש לשלם לשחרורם הפך לנושא שמפלג ולא מאחד.

החברה הישראלית של היום היא כמו פסיפס שבור. במקום לראות את היופי במגוון הדעות והקולות, אנחנו עדים לשיח מקוטב שבו כל קבוצה רואה באחרת איום קיומי. התקשורת, שאמורה להיות גשר להבנה, הפכה למגבר של קולות קיצוניים. הרשתות החברתיות, שיכלו להיות פלטפורמה לדיאלוג, משמשות כחדרי הד שבהם כל אחד שומע רק את הקולות שמחזקים את דעותיו.

החזון של פרידמן על עולם שהוא "מארג חסר תפרים" נראה רחוק מתמיד. בישראל של 2024, לא רק שאין לנו מארג אחיד, אלא שהחוטים הבסיסיים שמחברים בין חלקי החברה – אמון במוסדות המדינה, כבוד הדדי, ונכונות להקשיב – נמתחים עד כדי קריעה. מה שמדאיג עוד יותר הוא שנדמה כי איבדנו את היכולת לתקן את הקרעים הללו. במקום לחפש פשרות ונקודות מפגש, אנחנו מעמיקים את החפירות ומחזקים את החומות.

אני כותב את המילים האלה בכאב ובתחושת דחיפות. המאבק על דמותה של החברה שלנו עדיין לא הסתיים, אבל הוא דורש מאיתנו הבנה עמוקה יותר של מה שמונח על כף המאזניים. דמוקרטיה היא לא רק מנגנון להכרעת רוב, אלא מערכת עדינה של איזונים ובלמים, של זכויות מיעוט, ושל ערכי יסוד שעומדים מעל להכרעות רגעיות. היא דורשת תחזוקה מתמדת, דיאלוג מתמשך, ונכונות להתפשר.

אולי השלב הראשון הוא ללמוד מחדש כיצד לחבר נקודה לנקודה, לפני שהן ייעלמו לגמרי. זה מתחיל בהקשבה אמיתית לקולות אחרים, בניסיון כן להבין נקודות מבט שונות, ובהכרה שהאמת היא כמעט תמיד מורכבת יותר ממה שנדמה. האם נוכל עוד לבחור להחזיר את הדמוקרטיה למסלול? אני לא בטוח, אבל אני יודע שזו השאלה שעלינו לשאול עכשיו, ושהתשובה תלויה ביכולת שלנו לשקם את המרחב הציבורי המשותף שלנו.

טכנולוגיה והשפעות חברתיות

בעידן הדיגיטלי, הטכנולוגיה מעצבת לא רק את הדרך שבה אנו עובדים אלא גם את הערכים החברתיים שלנו. בפרק זה נבחן את ההשפעות החיוביות והשליליות של הטכנולוגיה על החברה וננסה להבין כיצד היא מעצבת את עתידנו.

כשהאלגוריתם מחליט במקומנו[11]

בימים אלה, כאשר מארק צוקרברג מתהדר בשיפורים באלגוריתם של מטא ומבטיח עתיד שבו בינה מלאכותית תייצר את התכנים שנצרוך, עולה השאלה המטרידה: האם איבדנו את השליטה על חווית הגלישה שלנו ברשתות החברתיות? התשובה, למרבה הדאגה, היא כנראה חיובית.

הרשתות החברתיות עברו שינוי דרמטי בשנים האחרונות. ממקום שבו בחרנו את החברים שלנו ואת התכנים שנצפה בהם, הפכו הפלטפורמות למערכות מבוססות אלגוריתמים שמחליטות עבורנו מה נראה. ההשראה לשינוי זה מגיעה בעיקר מההצלחה המסחררת של TikTok, שהציג מודל של צריכת תוכן פסיבית המבוססת על אלגוריתם ה "For You" שלו.

המעבר לתוכן המונע על ידי אלגוריתמים מעלה חששות כבדים. המשתמשים מאבדים את היכולת לבחור את התכנים שהם רוצים לראות, ובמקום זאת נחשפים למה שהמערכת מחליטה שיעניין אותם או יגרום להם להישאר זמן רב יותר באפליקציה. כפי שמדגים המקרה הטרגי של נילה אנדרסון, ילדה בת 10 שנחשפה ל"אתגר ההחשכה" המסוכן ב-TikTok. האלגוריתמים עלולים להפיץ תכנים מסוכנים ואף קטלניים. הבעיה מחריפה כאשר בינה מלאכותית מתחילה לייצר תכנים בעצמה.

המערכות האלגוריתמיות מתוכננות במכוון ליצור התמכרות, במיוחד בקרב ילדים ובני נוער. תכונות כמו גלילה אינסופית והתראות תכופות מתוכננות לשמור את המשתמשים מחוברים לפלטפורמה לזמן ממושך. סעיף 230 לחוק התקשורת האמריקאי, שנחקק ב-1996, אינו מותאם למציאות הנוכחית. החוק נועד להגן על חברות טכנולוגיה מתביעות דיבה הקשורות לתוכן שפרסמו משתמשים, אך כיום משמש כמגן רחב מדי המאפשר לפלטפורמות להתחמק מאחריות על נזקים שהן גורמות.

למרות התמונה הקודרת, ישנם סימנים מעודדים. בתי משפט בארצות הברית מתחילים להכיר בכך שפעילות אלגוריתמית של הפלטפורמות אינה מוגנת באופן אוטומטי תחת סעיף 230. פסיקות אחרונות מראות נכונות להטיל אחריות על חברות הטכנולוגיה בגין החלטות אלגוריתמיות מזיקות.

יש צורך בעדכון המסגרת החוקית כך שתתייחס באופן ספציפי לאחריות הפלטפורמות על תוכן אלגוריתמי ותוכן שנוצר על ידי בינה מלאכותית. כפי שמציינת אנגווין, פלטפורמות כמו Bluesky מציעות מודל חלופי המאפשר למשתמשים שליטה רבה יותר על הגדרות התוכן שהם

[11] דברים אלה נכתבו בעקבות מאמרה של ג'וליה אנגווין ב"ניו יורק טיימס", https://tinyurl.com/4xbuxsnw (נידלה ב-14.12.2024)

ראים. במקביל, יש לדרוש שקיפות רבה יותר מהפלטפורמות לגבי האופן שבו האלגוריתמים שלהן פועלים והשפעתם על המשתמשים.

האתגר העומד בפנינו הוא משמעותי: כיצד לאזן בין היתרונות של טכנולוגיה מתקדמת לבין הצורך להגן על משתמשים ועל החברה בכללותה. הפתרון טמון בשילוב של רגולציה מעודכנת, העצמת משתמשים ודרישה לאחריות מוגברת מצד הפלטפורמות החברתיות.

התקווה היא שהמערכת המשפטית תמשיך להתאים את עצמה למציאות הטכנולוגית המשתנה, ושהלחץ הציבורי יוביל לפיתוח פלטפורמות שמכבדות יותר את האוטונומיה של המשתמשים שלהן. רק כך נוכל להבטיח שהטכנולוגיה תשרת אותנו, ולא להפך.

משפיענים מבוססי AI: כשהגבול בין מציאות לדמיון מיטשטש[12]

בעולם הדיגיטלי המתפתח במהירות, אנו עדים לתופעה מרתקת ומטרידה כאחד: עלייתם של משפיענים מבוססי בינה מלאכותית (AI) דמויות וירטואליות אלו, הנוצרות באמצעות טכנולוגיות מתקדמות, משתלטות על הרשתות החברתיות ומשנות את האופן שבו אנו מתקשרים עם מובילי דעה.

המהפכה הדיגיטלית

משפיענים וירטואליים כמו קנזה ליילי, מלכת היופי הראשונה מבוססת בינה מלאכותית וליל מיקלה, עם מיליוני עוקבים, מובילים את המהפכה. הם מייצגים מגוון תחומים – מאופנה ומוזיקה ועד פיננסים והסברה מדינית. אפילו משרד החוץ האוקראיני אימץ דוברת מבוססת בינה מלאכותית בשם ויקטוריה שי.

הטשטוש בין מציאות לדמיון

ככל שהמשפיענים הדיגיטליים הופכים לחלק בלתי נפרד מחיינו, הגבול בין הווירטואלי למוחשי מיטשטש. דמויות כמו שושי, הסבתא הדיגיטלית הישראלית, מפתחות אישיות ואינטראקציות כמעט אנושיות. זה מעלה שאלות מטרידות:

1. אובדן היכולת להבחין בין מציאות לדמיון: כיצד נדע מי אמיתי ומי לא? האם נוכל לסמוך על המידע שאנו מקבלים?
2. השפעה על תפיסת המציאות: האם החשיפה המתמדת לדמויות מושלמות אך מלאכותיות תשפיע על הציפיות שלנו מהעולם האמיתי?
3. סוגיות אתיות: מי אחראי כאשר משפיען מבוסס בינה מלאכותית מפיץ מידע שגוי או מזיק?
4. פרטיות ואבטחת מידע: כיצד מוגן המידע האישי שאנו חולקים עם דמויות אלו?

---

[12] **הבהרה**: מאמר זה מבוסס על המאמר: נטלי זהר, ממלכת יופי ועד דוברת משרד החוץ: משפיענים מבוססי AI כובשים את הרשת, **Ynet**, 24.7.2024, https://tinyurl.com/4kmdcxcx (נידלה ב-14.12.2024).

הצורך בפיקוח ומודעות

המאמר מדגיש את הצורך הדחוף ברגולציה בתחום. אך מעבר לכך, חשוב לפתח אוריינות דיגיטלית ומודעות ציבורית. עלינו ללמוד לזהות משפיענים מבוססי בינה מלאכותית ולפתח גישה ביקורתית כלפי התוכן שהם מייצרים.

סיכום

בעוד שמשפיענים מבוססי בינה מלאכותית מציעים אפשרויות מרתקות בתחומי השיווק, הבידור והתקשורת, עלינו להיות ערניים לסכנות הטמונות בטשטוש הגבולות בין המציאות לדמיון. רק באמצעות מודעות, חינוך ורגולציה נוכל ליהנות מיתרונות הטכנולוגיה מבלי לאבד את האחיזה במציאות.

התקשורת בעידן המדיה החברתית: עיתונות עצמאית או זירת קרב?[13]

עולם התקשורת עובר זעזועים אדירים בעידן המדיה החברתית. עיתונאים, שהיו פעם שליחים של כלי תקשורת, הפכו כעת לערוצי תקשורת עצמאיים ומשפיעים. תופעה זו מעוררת שאלות קשות על מצב התקשורת ועל עתידה.

מצד אחד, עלייתם של עיתונאים עצמאיים מאפשרת מגוון רחב יותר של קולות ופרספקטיבות. עיתונאים אלו אינם כפופים לאג'נדה של כלי תקשורת מסורתיים, ויכולים לדווח באופן חופשי יותר. בנוסף, הם יכולים להתחבר ישירות לקהל שלהם ולבנות קהילות סביב נושאים שמעניינים אותם.

עם זאת, לצד היתרונות, קיימים גם אתגרים משמעותיים. עיתונאים עצמאיים רבים מתקשים להתפרנס, ויש חשש שהם יהפכו תלויים בגורמים אינטרסנטיים. בנוסף, קיים חשש שהמדיה החברתית תוביל להפצת מידע כוזב ולקיטוב של השיח הציבורי.

האם עולם התקשורת נמצא במצב עגום? קשה לומר בוודאות. ייתכן שאנחנו עדים פשוט לתהליך טבעי של התפתחות, שבו אמצעי תקשורת חדשים מחליפים אמצעים ישנים. ייתכן גם שהשינויים הללו יהיו לטובה, ויאפשרו תקשורת יותר פתוחה ודמוקרטית.

אך דבר אחד בטוח: עתיד התקשורת נתון בידינו. עלינו להיות מודעים לאתגרים ולסיכונים, אך גם לאפשרויות החדשות שנפתחות בפנינו. עלינו לפעול כדי להבטיח שתמשיך להתקיים תקשורת איכותית, אמינה ומקצועית, שתשרת את טובת הציבור.

מה דעתכם? האם מצב התקשורת בעידן המדיה החברתית עגום? מה ניתן לעשות כדי לשפר את המצב?

---

[13] **הערה:** פוסט זה נכתב בהתבסס על המאמר: מיכל גרינברג כורך, "העיתונאים ככלי תקשורת עצמאיים", שפורסם בבלוג שתיל לשינוי חברתי, https://tinyurl.com/25u9b8ee (נידלה ב-14.12.2024).

האנונימיות ברשת: ערך מתמשך בעידן השקיפות

סיפורו של "אבו עלי אקספרס" מדגיש את חשיבותה המתמשכת של האנונימיות ברשת, גם כשאינה מושלמת. למרות חשיפתו ב-2022[14], המשך פעילותו תחת כינויו, עם 420 אלף עוקבים, מעיד על ערכה של זהות מקוונת נפרדת.

אנונימיות חלקית זו ממשיכה לשרת מטרות חשובות. היא מאפשרת הגנה על פרטיות, מעודדת חופש ביטוי ללא חשש מהשלכות מיידיות על החיים האישיים, ומאפשרת לרעיונות לעמוד בזכות עצמם, ללא השפעת זהות הכותב. יתרה מזאת, היא מקשה על גורמים עוינים לפגוע באדם מחוץ לזירה המקוונת ומגנה על מקורות מידע רגישים.

העובדה ש"אבו עלי" מצוטט על ידי אישים מכל הקשת הפוליטית מדגימה את כוחה של אנונימיות חלקית ביצירת השפעה רחבה. זה מראה כי גם כאשר זהותו של אדם ידועה, השימוש בפרסונה מקוונת נפרדת יכול עדיין לספק יתרונות משמעותיים.

לסיכום, גם כשאינה מושלמת, האנונימיות ברשת נותרת כלי חיוני בחברה דמוקרטית. היא ממשיכה לאפשר חופש ביטוי, להגן על פרטיות, ולעודד שיח ציבורי פתוח ומגוון. המקרה של "אבו עלי אקספרס" מזכיר לנו את חשיבותה של הזכות הזו, גם בעידן של שקיפות גוברת. הוא מדגיש כי ערכה של האנונימיות אינו תלוי בשלמותה המוחלטת, אלא ביכולתה להעניק מרחב לביטוי חופשי ולהגנה על פרטיות, גם כשהיא חלקית.

טכנולוגיה: מובילה שינוי או תוצר שלו?

המאמר של יו מקאי, העוסק בגלובליזציה של התרבות[15], מעורר שאלה מרתקת: האם הטכנולוגיה היא הכוח המניע את ההיסטוריה והחברה (דטרמיניזם טכנולוגי), או שהיא תוצר של כוחות חברתיים ותרבותיים?

מקאיי מציג ביקורת נוקבת על הגישה הדטרמיניסטית, וטוען שהיא מתעלמת מהקשר ההדדי המורכב בין טכנולוגיה לחברה. הוא מדגיש כי הטכנולוגיה אינה נוצרת יש מאין, אלא מפותחת על ידי אנשים בהתאם לצרכים, ערכים והקשרים חברתיים ותרבותיים ספציפיים.

לדוגמה, טכנולוגיות צבאיות מפותחות בעקבות צרכים ביטחוניים, בעוד שטכנולוגיות חינוכיות מפותחות בהתאם לתפיסות חינוכיות ותרבותיות. בנוסף, אופן השימוש בטכנולוגיה משפיע רבות על השפעותיה. אותה טכנולוגיה עשויה להיות בעלת השפעות שונות בהתאם להקשר החברתי והכלכלי.

---

[14] יניב קובוביץ, "צה"ל סיים את העסקתו של מנהל ערוץ הטלגרם שהכפיש עיתונאים ונבחרי ציבור", **הארץ**, 21.2.2022, https://tinyurl.com/yc7ufhta (נידלה ב-14.12.2024). לריאיון עם "אבו עלי אקספרס", ראו: **ישראל היום**, 15.8.2024, https://tinyurl.com/24nb4vdm (נידלה ב-14.4.2024).

[15] המאמר מופיע בספר מבוא לחשיבה חברתית, כרך ד, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 61-106. ראו בהקשר זה את המאמר עולם חדש, עולם עייף: כוחה המשתק של הטכנולוגיה, המופיע באתר עליו מתבסס הספר שאתם קוראים עכשיו.

לכן, מקאיי טוען שהיחסים בין טכנולוגיה לחברה מורכבים הרבה יותר מאשר קשר סיבתי פשוט. טכנולוגיה וחברה משפיעים זה על זה באופן הדדי, וצריך לנתח אותם יחדיו כדי להבין את ההתפתחויות החברתיות והטכנולוגיות.

מה ניתן ללמוד מכך?

- היזהרו מדטרמיניזם טכנולוגי: טכנולוגיה אינה גורם יחיד או מכריע לשינוי חברתי.
- חברה משפיעה על טכנולוגיה: צרכים, ערכים והקשרים חברתיים ותרבותיים מעצבים את פיתוח הטכנולוגיה.
- אופן השימוש בטכנולוגיה חשוב: השפעות הטכנולוגיה תלויות בהקשר החברתי והכלכלי שבו היא משמשת.
- ניתוח מורכב נדרש: הבנת הקשר בין טכנולוגיה לחברה מחייבת גישה ביקורתית ומורכבת.

הדיון בנושא זה חשוב ביותר, במיוחד בעידן שבו הטכנולוגיה משחקת תפקיד משמעותי כל כך בחיינו. הבנה מעמיקה יותר של הקשרים בין טכנולוגיה לחברה תאפשר לנו להשתמש בטכנולוגיה בצורה אחראית ומועילה יותר, תוך התחשבות בהשלכותיה החברתיות והתרבותיות.

רעיונות והרהורים

בעולם שבו הזמן חולף במהירות, לעיתים כדאי לעצור ולחשוב על הדברים הגדולים באמת. בפרק זה אשתף במחשבות אישיות על משמעות החיים, חוכמת האיטיות, והיכולת לדמיין עתיד טוב יותר לכולנו.

מה נשאר מאיתנו? על משמעות החיים והזיכרון שאחרי המוות[16]

האם אי פעם עצרתם לחשוב מה יישאר מאיתנו לאחר שנלך מהעולם? האם מישהו יזכור אותנו? והאם בכלל חשוב שיזכרו? שאלות אלו העסיקו פילוסופים וחושבים לאורך ההיסטוריה, וגם היום הן ממשיכות להטריד את מנוחתנו.

המבט הפסימי: האם באמת נשאר משהו?

כולנו מכירים את התחושה – אנחנו רוצים להשאיר חותם, להיות משמעותיים, שיזכרו אותנו. אבל האם זה באמת אפשרי? בסדרה "ארץ נהדרת" מביע שאולי את התסכול הזה בצורה כנה ונוקבת: "לא יהיה רחוב על שמי... אפילו חילזון שהוא הולך משאיר אחריו שובל, אני גם את זה לא משאיר."

הסופר הרוסי לב טולסטוי מחדד את הנקודה הזו דרך דמותו של איוואן איליץ'. בנובלה המפורסמת שלו הוא מראה כיצד אפילו אנשים מצליחים ובעלי מעמד נשכחים במהירות לאחר מותם. המשפחה והחברים ממשיכים בחייהם, עסוקים בענייניהם, וזכרו של המת דועך במהירות מפתיעה.

מעבר לזיכרון: הפתרון של שופנהאואר

אבל אולי כל הרעיון של "להישאר בזיכרון" הוא טעות מלכתחילה? כך לפחות חשב הפילוסוף הגרמני ארתור שופנהאואר. לדעתו, השאיפה לא להישכח היא רק עוד אשליה שמחזיקה אותנו כבולים במה שהוא מכנה "בית הכלא הרוחני" של העולם.

שופנהאואר מציע גישה שונה לחלוטין: במקום לרדוף אחרי זיכרון נצחי, עלינו לשאוף להשתחרר מהאשליות החומריות. הדרך לעשות זאת היא דרך פיתוח סובלנות וחמלה כלפי אחרים, והתמקדות בהתבוננות פנימית במקום ברדיפה אחר הישגים חיצוניים.

שלושת המעגלים של קירקגור

סרן קירקגור, אבי הפילוסופיה האקזיסטנציאליסטית, מציע מפת דרכים מעניינת להתמודדות עם שאלת משמעות החיים. הוא מתאר שלושה מעגלי קיום:

המעגל הראשון, האסתטי, הוא זה שבו רובנו מתחילים – רדיפה אחר הנאות מיידיות וחוויות רגעיות. אבל זהו מעגל שטחי שבסופו של דבר מוביל לריקנות.

---

[16] בעקבות: מאיה מזרחי, "מה נשאר מאיתנו אחרי שנלך?", **מגזין אפוק**, 10 באוקטובר 2024, https://epoch.org.il/philosophy/576112/ (נידלה ב-14.4.2024).

המעגל השני, האתי, מתאפיין במחויבות לערכים מוסריים ואחריות חברתית. כאן אנחנו מתחילים למצוא משמעות עמוקה יותר בחיינו.

המעגל השלישי והעמוק ביותר הוא הדתי, שבו אנחנו מוצאים משמעות רוחנית עמוקה דרך קשר אישי עם האל.

הנצח שבתוכנו: המבט האפלטוני

אפלטון מציע פרספקטיבה מעניינת במיוחד: הנפש שלנו היא נצחית, והחיים הם למעשה הזדמנות להיזכר בידע הנצחי שכבר קיים בתוכנו. גישה זו, שמהדהדת גם בתפיסות מאוחרות יותר כמו הקבלה והבודהיזם, מציעה שמטרת החיים אינה בהישגים חומריים אלא בהתפתחות רוחנית ובתיקון הנפש.

אז מה באמת חשוב?

בסופו של דבר, מה שעולה מכל הגישות הללו הוא שאולי השאלה "מה יישאר מאיתנו?" היא לא השאלה הנכונה. במקום להתמקד בזיכרון שנשאיר אחרינו, אולי כדאי להתמקד במשמעות שאנחנו מוצאים בחיינו עכשיו – בהתפתחות האישית שלנו, בערכים המוסריים שאנחנו מאמצים, ובדרך שבה אנחנו משפיעים על העולם סביבנו ברגע זה.

כי בסופו של דבר, גם אם לא יקראו רחוב על שמנו, ההשפעה האמיתית שלנו נמדדת לא במה שיזכרו מאיתנו, אלא באיך שחיינו את חיינו ובאיך שהשפענו על העולם בזמן שהיינו כאן.

הרהורים בנוגע לעלייתם של הרובוטים

בעוד שאנו עסוקים בשגרת חיינו היומיומית, מהפכה שקטה מתרחשת מתחת לאפנו. הרובוטים ההומנואידים, אלה שנראו פעם כמו חזון רחוק מסרטי מדע בדיוני, הופכים למציאות מטרידה בעולמנו.

לפי מאמר שפורסם ב"ישראל היום", חברת BMW כבר מתכננת לשלב רובוטים אנושיים של חברת Figure AI במפעליה בארצות הברית. רובוטים אלה, שגובהם 168 ס"מ ומשקלם 60 ק"ג, יכולים לעבוד ברציפות במשך חמש שעות ללא הפסקה. הם מסוגלים להרים משקלים של עד 20 ק"ג ולנוע במהירות של 4.5 קמ"ש.[17] האם זה מזכיר לכם משהו? אולי את הסרט "שליחות קטלנית?".

אבל זה לא נגמר ב-BMW. חברות אחרות כמו Apptronik ו-Tesla, גם הן מפתחות רובוטים משלהן. אפילו Boston Dynamics, החברה שפיתחה את "הכלב הרובוטי" המפורסם עבור הצבא האמריקאי, עובדת על רובוט הומנואידי בשם "אטלס".

ולגבי Tesla? על פי מאמר ב-EV Magazine הרובוט "אופטימוס" של Tesla צפוי להיות זמין למכירה כבר ב-2026. אילון מאסק, מנכ"ל Tesla, אף השווה את הרובוט ל-R2D2 מ"מלחמת הכוכבים" ואמר שהוא מאמין שרבים עשויים לראות בו חבר.[18] האם זה לא מפחיד אתכם?

---

[17] אסף גולן, "בחמש אצבעות ואפס הפסקות קפה: כך הפכו רובוטים אנושיים למציאות בלי ששמתם לב", **ישראל היום**, 1.8.2024, https://tinyurl.com/e77z36kz (נידלה ב-14.12.2024).

[18] ירדן מורנו, "אופטימוס זה שם המשחק, יהיה זמין למכירה מ-2026", **EV Magazine**, https://tinyurl.com/5n6kuz6e (נידלה ב-14.12.2024).

חברת Anvidia כפי שדווח ב-Gadgety, מציגה שיפורים וחידושים בתחום ה-AI עבור הדור הבא של הרובוטים. הם מפתחים כלים שיאפשרו למפתחי רובוטים ליצור ולאמן רובוטים מתקדמים יותר בקלות רבה יותר. ג'נסן הואנג, מנכ"ל Anvidia , אמר: "הגל הבא במהפכת הבינה המלאכותית הוא רובוטיקה, ואחד הפיתוחים המרגשים ביותר בתחום הוא רובוטים דמויי אדם[19]".

אז מה זה אומר עבורנו, בני האדם? האם אנחנו עומדים בפני עתיד שבו רובוטים יחליפו אותנו בעבודותינו? האם נמצא את עצמנו מיותרים בעולם שבו מכונות יכולות לעבוד ללא הפסקה, ללא תלונות, וללא צורך בתנאים סוציאליים?

עלייתם של הרובוטים האומנותיים מעלה שאלות מטרידות על עתיד העבודה, על מהות האנושיות, ועל היחסים בין אדם למכונה. בעוד שהטכנולוגיה מתקדמת בצעדי ענק, נותר לנו רק לתהות – האם אנחנו מוכנים לעולם שבו הרובוטים הם לא רק עמיתים לעבודה, אלא אולי גם מחליפים?

דמיין: 44 שנים אחרי – האם חלום השלום של לנון אפשרי?

בשנת 1980, עם הירצחו של ג'ון לנון ,איבד העולם לא רק מוזיקאי מוכשר אלא גם בעל חזו שחלם על עולם טוב יותר. שירו **דמיין**, שהפך להמנון של תנועות שלום רבות, צייר תמונה של עולם ללא גבולות, ללא דתות וללא מלחמות. אך האם חלום זה היה יותר מאשר משאלה יפה?

הביקורת על האהבה האוניברסלית

זאב מגן כתב מאמר בשם דמיין: על ג'ון לנון ואהבה[20] בו הוא מעלה שאלות קשות על האפשרות של אהבה אוניברסלית. הוא טוען כי הרעיון של אהבה שווה לכל בני האדם ללא הבדל, כפי שהוצג בשיר **דמיין**, הוא אידיאליסטי ולא מציאותי. מגן מציע כי האהבה האמיתית היא תמיד סלקטיבית, כלומר מכוונת לאנשים או קבוצות ספציפיות. אהבת ההורים לילדיהם, למשל, היא אהבה סלקטיבית, והיא אינה סותרת את העובדה שאנו אוהבים גם אנשים אחרים.

למה מגן מתנגד לאהבה אוניברסלית?

- **המחיקה של הזהות האישית והקהילתית:** אהבה אוניברסלית עלולה להוביל למחיקת הזהויות הייחודיות שלנו, כיהודים, כישראלים, וכחברים בקבוצות חברתיות שונות.
- **הקושי ליישם את הרעיון:** האהבה האוניברסלית היא רעיון קשה ליישום בחיים האמיתיים, שכן היא דורשת מאיתנו להתעלם מההבדלים בין בני האדם ולהתייחס אליהם כולם באופן שווה, דבר שאינו תמיד אפשרי או רצוי.
- **ההתנגשות עם האינסטינקטים הבסיסיים שלנו:** האהבה האוניברסלית סותרת את האינסטינקטים הבסיסיים שלנו, כמו ההעדפה המשפחתית והלאומיות.

---

19 יאזן לנגרמן, "אנבידיה מציגה שיפורים וחידושים בתחום ה-AI בעבור הדור הבא של הרובוטים", **Gadgets**, https://tinyurl.com/3s35ywuu (נידלה ב-14.12.2024).

20 זאב מגן, "דמיין: על ג'ון לנון ואהבה", **תכלת**, מספר 8, 1999, https://tinyurl.com/2yytavxy (נידלה ב-14.12.2024).

האהבה הסלקטיבית והיהדות

מגן מציע אלטרנטיבה לאהבה האוניברסלית: אהבה סלקטיבית. אהבה זו מבוססת על קשרים אישיים עמוקים ושייכות לקבוצות משמעותיות. הוא טוען כי היהדות, למרות היותה דת אוניברסלית באופייה, מדגישה את חשיבותה של הזהות היהודית הפרטיקולרית.

מסקנות ומחשבות למחשבה

המאמר של מגן מעלה שאלות חשובות על טבע האהבה, על הזהות ועל מקומנו בעולם. הוא מזמין אותנו לחשוב מחדש על ההנחות שלנו לגבי מהי אהבה אמיתית, ומהי החשיבות של השייכות לקבוצות.

ארבעים וארבע שנים לאחר רצח לנון, חלומו על עולם ללא גבולות עדיין נותר חלום. האם זה אומר שחלום זה בלתי אפשרי? או שמא עלינו להגדיר מחדש את המושג של שלום ואחדות?

מניפסט הפחדן: וידוי של אחד מהרוב הדומם

לאחרונה אני מהרהר רבות על ה'רוב הדומם' – אלו הבוחרים לשתוק מול עוולות, מתוך פחד או נוחות. במאמר זה ניסיתי, בעזרת בינה מלאכותית, לנסח מניפסט מדומיין המבטא את תחושותיו של מי שמבין את חלקו בבעיה אך מתקשה לפעול. הטקסט מעלה שאלות על שתיקה ואחריות, ואני מקווה שתמצאו בו מקום למחשבה ולדיון.

* * *

אני יודע שאני חלק מהבעיה. כל בוקר אני קם, קורא את החדשות, צופה בעוולות – ואז ממשיך בשגרה. השיר של מרטין נימלר, "לא השמעתי את קולי", מלווה אותי באשמה עמוקה, כי אני בדיוק כמו אלה שעליהם הוא כתב. אני רואה, מבין – ושותק.

אני זוכר את הפעם הראשונה שבה הבנתי שאני שותף לבעיה. זה קרה כשהעזו לשאול בקבוצת הוואטסאפ של ההורים למה המורה להיסטוריה לא מלמדת על הנכבה. ראיתי איך השתיקו את אותה אמא, איך מחקו אותה מהקבוצה, ואני שתקתי. "זה לא הזמן", הרגעתי את עצמי, "יש מספיק בעיות גם ככה".

אני יודע להסביר את השתיקה שלי. יש לי משכנתא לשלם, ילדים שצריך לדאוג להם, קריירה שבניתי בעמל רב. אלה נשמעים כמו תירוצים פתטיים כשאומרים אותם בקול, אבל זו האמת שלי, זו המציאות שבחרתי כל יום מחדש.

גם הפרנסה שלי היא עדות לפחדנותי. אני עורך דין במשרד גדול. לפני שבועיים ראיתי איך דחו מועמדת מצוינת רק כי היא ערבייה. "היא פשוט לא תתאים לאווירה במשרד", אמרו, ואני הנהנתי, כי יש לי משכנתא לשלם, לא?

כשאני רואה שוטרים מפעילים אלימות נגד מפגינים, אני מניח שיש לזה סיבה. כשאני שומע על מעצר בשל פוסט בפייסבוק, אני ממלמל, "כנראה שהוא חצה את הגבול". אני אמן בתירוצים – זו המומחיות שלי.

גם בשכונה אני רואה את זה: שלטים "לא למכור לערבים", מבטים חודרים כשמשפחה אתיופית מגיעה לראות דירה. ואני? ממשיך הלאה, מסתכל בטלפון, מעמיד פנים שלא ראיתי.

בערבים, כשאני גולש באינטרנט, אני נחשף לעוד ועוד סיפורים על אלימות, על הריסות בתים, על מעצרי נערים. אני לוחץ "לייק" על פוסטים זועמים, כאילו שאותו אימוג'י קטן פוטר אותי מאחריות.

קל לי להסתתר מאחורי המורכבות של המצב. "זה לא כזה פשוט", אני מרגיע את עצמי. כל משפט כזה הוא עוד לבנה בחומה שבניתי סביבי, שמגנה עליי מפני הצורך לקחת אחריות.

בבית הספר הילדים לומדים על "אחריות אזרחית", וחוזרים הביתה מלאי רעיונות על צדק ושוויון. ואני? מלמד אותם את השיעור האמיתי – איך לשתוק, איך להתעלם, איך להיות "מציאותיים".

אני מבין שהשתיקה שלי אינה ריקה מהשלכות – היא מעצבת את המציאות שבה כולנו חיים. כל פעם שאני שותק, אני בעצם נותן יד לתופעות האלה להמשיך. ילדים רואים ושומעים הכל, הם לומדים ממני. הם לומדים להאמין שהשגרה חזקה מכל, שהנוחות היא מעל לכל עקרון. אני מפחד מהמחשבה שבשתיקתי אני בונה עבורם עולם שבו עוולות מתקבלות כמובן מאליו, עולם שבו אין להם תקווה או אמונה בכוח לשנות.

השתיקה הזו גם תורמת לפער בין אנשים, מגזרים ואוכלוסיות. היא מזינה את חומות הפחד והשנאה בינינו, ומשאירה אותנו תקועים באותם מעגלים סגורים של ניכור ואיבה. כי אם אני לא אומר דבר, איך אני מצפה שמישהו אחר יפעל? איך תשתנה המציאות הזו אם כולנו ממשיכים לבחור בהדחקה ובהתעלמות?

אני זוכר את הדיונים על גזענות ממוסדת ואפליה שיטתית. חשבתי שזה יסתדר. עכשיו, כשאני רואה את ההסלמה והאלימות שהפכה לשגרה, אני מבין שהייתי תמים – או אולי פשוט נוח לי לומר כך, כי האמת היא שהעדפתי לשתוק.

אתמול, בפגישת צוות, דיברו על "הבעיה הדמוגרפית". שמעתי את המילים "נאמנות למדינה" ו"סיכון ביטחוני" נזרקות לחלל כאילו היו עובדות מוצקות. פתחתי את הפה, אבל מיד סגרתי אותו והמשכתי לרשום.

לפעמים אני חושב על סבא שלי, ניצול השואה, שתמיד אמר "העולם שתק". ואני? אני ממשיך את מסורת השתיקה, רק שהפעם אין לי את התירוץ "לא ידעתי". אני יודע, כולנו יודעים.

יש לי תיקייה במחשב עם טיוטות של מכתבים למערכת שמעולם לא שלחתי. רשימה של מספרי טלפון של ארגוני זכויות אדם שמעולם לא חייגתי. אוסף תירוצים: "זה לא הזמן", "יש דברים דחופים יותר", "מה כבר אני יכול לעשות"?

הילדים שלי רואים איך אני שותק, איך אני מתעלם וממשיך הלאה. לפעמים אני תוהה מה יגידו עליי בעתיד – האם יסלחו לי? האם יבינו? או שישאלו, "איך יכולת לשתוק"?

אני רואה אנשים שכן מדברים ופועלים. לפעמים אני מקנא בהם – באומץ שלהם, בנחישות. אבל בעיקר אני מתבייש. כי אני יודע שהם צודקים, ועדיין בוחר לשתוק, בוחר בנוחות.

וכשהילדים שלי ישאלו "איפה היית?", כבר יש לי תשובה. אני אספר להם על המשכנתא, על הקריירה, על "מורכבות המצב". ואולי, אם אהיה אמיץ מספיק, אגיד להם את האמת: הייתי פה. ראיתי הכל. ושתקתי.

אולי יום אחד אמצא את האומץ, אולי יום אחד המצפון יגבר על הפחד. אבל בינתיים אני כותב את הווידוי הזה, עוד מסמך למגירה, עוד עדות לפחדנותי. כי אפילו בווידוי הזה – אני בוחר להישאר אנונימי. גם כאן, אני שותק.

סיכום

כשאני מסתכל לאחור על התהליך שעברתי בכתיבת הספר הזה, אני מרגיש תחושת סיפוק אך גם דחיפות. עולמנו מתמודד עם אתגרים חסרי תקדים – החל מהתקדמות טכנולוגית מואצת ועד שינויים חברתיים עמוקים. במאמר כמו *"טרור בעולם המודרני: בין ייאוש לתקווה"* ביקשתי לחקור את השפעות השינויים הפוליטיים, בעוד שבמאמר *"בינה מלאכותית אמינה"* בחנתי את ההשפעה של טכנולוגיה על חיינו היומיומיים.

הספר הזה אינו מבקש להציע פתרונות לכל השאלות, אלא להוות קריאה לפעולה ולהשראה. אני מאמין שביחד, מתוך שיח פתוח ורעיונות חדשניים, נוכל להתמודד עם האתגרים הללו. הספר הזה הוא חלק ממסע אישי שלי, אך אני מקווה שהוא יהפוך גם לחלק ממסע שלכם – לחיפוש תשובות, לעידוד יצירתיות ולעיצוב עתיד מוסרי ושוויוני יותר.

תודה לכם שקראתם, שהקשבתם ושבחרתם להצטרף למסע הזה. אני מזמין אתכם להמשיך לחשוב, לדון וליצור – כי רק יחד נוכל לשנות.

* * *

נ"ב: לאחר שתסיימו לקרוא את הספר, אשאיר בידיכם את ההכרעה: האם מדובר ביצירה אנושית מקורית שלי, או שמא אני רק כלי שהופעל על ידי מכונה?

ביבליוגרפיה והצעות לקריאה נוספת

ספרים

- אייזנשטדט, שמואל נח, **הפרדוקסים של הדמוקרטיה: שבריריות, המשכיות ושינוי**, המכון הישראלי לדמוקרטיה: ירושלים, 2005.
- אנדרסון, בנדיקט, **קהיליות מדומיינות: הגיגים על מקורות הלאומיות ועל התפשטותה**, האוניברסיטה הפתוחה: תל אביב, 1999.
- גולדבלאט, דיוויד (עורך), **מבוא לחשיבה חברתית כרך ה. ידע ומדעי החברה**, האוניברסיטה הפתוחה: תל אביב, 2005.
- גלנר, ארנסט, **לאומים ולאומיות**, האוניברסיטה הפתוחה: תל אביב, 1995.
- דרור, יובל, **הפוליטיקה של הטכנולוגיה**, מפה: תל אביב, 2006.
- דרור, יובל, **קוד סמוי: כל מה שלא רוצים שתדעו ואתם חייבים לדעת על החיים בעידן הדיגיטלי**, כנרת, זמורה, דביר: מודיעין, 2019.
- הברמאס, יורגן, **הקונסטלציה הפוסט לאומית: מסות פוליטיות**, הקיבוץ המאוחד: תל אביב, 2001.
- הובסבאום, אריק, **לאומיות ולאומים: מאז עידן המהפכה**, רסלינג: תל אביב, 2006.
- הייסטינגס, אדריאן, **בנייתן של אומות: התנ"ך והיווצרות מדינות הלאום**, מרכז שלם: ירושלים, 2008.
- הלד, דיוויד (עורך), **מבוא לחשיבה חברתית כרך ד. עולם בתהליך גלובליזציה? תרבות, כלכלה, פוליטיקה**, האוניברסיטה הפתוחה: תל אביב, 2005.
- הנטינגטון, סמואל, **התנגשות הציביליזציות**, מרכז שלם: ירושלים, 2003.
- וודוורת', קאת (עורכת), **מבוא לחשיבה חברתית כרך א. זהות בסימן שאלה**, האוניברסיטה הפתוחה: תל אביב, 2005.
- וודוורת', קאת והינקליף, סטיב (עורכים), **מבוא לחשיבה חברתית כרך ב. על הטבעי והחברתי**, האוניברסיטה הפתוחה: תל אביב, 2005.
- זיסר, ברוך, **על ימין ושמאל – אשנב לשיח האידיאולוגי בן-זמננו**, שוקן: תל אביב, 1999.
- יוז, גורדון ופרגוסון רוס (עורכים), **מבוא לחשיבה חברתית כרך ג. משליטים סדר בחיים**, האוניברסיטה הפתוחה: תל אביב, 2005.
- סמית, אנתוני ד', **האומה בהיסטוריה**, החברה ההיסטורית הישראלית: ירושלים, 2003.
- סמית, אנתוני ד', **עמים נבחרים: מקורות מקודשים של זהות לאומית**, מוסד ביאליק: ירושלים, 2010.
- סנדלר, שמואל, ***מדינת הלאום***, האוניברסיטה הפתוחה: תל אביב, 1999.
- פוקוימה, פרנסיס, **קץ ההיסטוריה והאדם האחרון**, אור עם: תל אביב, 1993.
- פרידמן, תומס ל', **הלקסוס ועץ הזית: הגלובליזציה - מבט על עולם משתנה**, הד ארצי: אור יהודה, 2000.

- פרידמן, תומס ל', **העולם הוא שטוח: העולם הגלובלי – החיים במציאות חדשה**, אריה ניר: תל אביב, 2006.
- פרידמן, תומס ל', **חם, שטוח וצפוף: האתגר: לשנות את העתיד**, אריה ניר: תל אביב, **2009.**
- פרידמן, תומס ל', **תודה שאיחרת: מדריך האופטימיסט לשגשוג בעידן התאוצות**, אריה ניר: תל אביב, **2019.**
- פרסיקו, תומר, **ליברליזם: שורשיו, עקרונותיו, משבריו**, כנרת, זמורה, דביר, : מודיעין, 2024.
- קנדי, פול, **עלייתן ונפילתן של המעצמות הגדולות: תמורות כלכליות ומאבקים צבאיים משנת 1500 עד שנת 2000**, דביר: תל אביב, 1992.
- רם, אורי, **הגלובליזציה של ישראל**, רסלינג: תל אביב, 2005.
- רם אורי, **הזמן של ה'פוסט': לאומיות והפוליטיקה של הידע בישראל**, רסלינג: תל אביב, 2006.
- שביט, אוריה (עורך), **שקיעת המערב, עליית האסלאם?: עיונים בהגות על עתיד הציוויליזציות**, הקיבוץ המאוחד: בני ברק, 2010.

מאמרים

- אילנאי, איתי, "מי אתה "אבו עלי אקספרס"? ראיון ראשון אי פעם עם האדם שמאחורי אושיית הטלגרם", **ישראל היום**, 15.8.2024, https://tinyurl.com/24nb4vdm (נידלה ב-14.4.2024).
- ברזילי-נהון, קרין וברזילי, גד, "חופש הביטוי המעשי והמדומיין באינטרנט: על בטלותה והולדתה המחודשת של הצנזורה", מתוך: מיכאל בירנהאק (עורך), **שקט, מדברים!: התרבות המשפטית של חופש הביטוי בישראל**, רמות: תל אביב, 2006, https://tinyurl.com/3nvurd8k (נידלה ב-17.12.2024).
- גאווין, פרנסיס ג'יי', "צרות של עשירים", **זמן ישראל**, 3.5.2024 , https://www.zman.co.il/484065 (נידלה ב-15.12.2024).
- גולן, אסף, "בחמש אצבעות ואפס הפסקות קפה: כך הפכו רובוטים אנושיים למציאות בלי ששמתם לב", **ישראל היום**, 1.8.2024, https://tinyurl.com/e77z36kz (נידלה ב-14.12.2024).
- גלוברמן, דרור, "הפוליטיקה של הטכנולוגיה", **מעריב: סופשבוע**, 27.1.2006, https://www.makorrishon.co.il/nrg/online/47/ART1/038/963.html (נידלה ב-17.12.2024).
- גרינברג כורך, מיכל, "העיתונאים ככלי תקשורת עצמאיים", **בלוג שתיל לשינוי חברתי**, https://tinyurl.com/25u9b8ee (נידלה ב-14.12.2024).
- דטש, ג'ק, "רובוט במקום טוראי", **זמן ישראל**, 6.5.2024 , https://www.zman.co.il/485022/, נידלה ב-15.12.2024).

- האלידיי, פרד, "טרור בפרספקטיבה היסטורית", **פיגומים**, 7.12.2023 , https://pigumim.org.il/terror-historical-perspective/ (נידלה ב-14.12.2024).
- זהר, נטלי, ממלכת יופי ועד דוברת משרד החוץ: משפיענים מבוססי AI כובשים את הרשת, **Ynet**, 24.7.2024, https://tinyurl.com/4kmdcxcx (נידלה ב-14.12.2024).
- לו, כריסטינה, "עלייתה ונפילתה של נאורו: המדינה שלא נותר לה מה להפסיד", **זמן ישראל**, https://www.zman.co.il/478643/ (נידלה ב-16.12.2024).
- לנגרמן, יאזן, "אנבידיה מציגה שיפורים וחידושים בתחום ה-AI בעבור הדור הבא של הרובוטים", **Gadgets**, https://tinyurl.com/3s35ywuu (נידלה ב-14.12.2024).
- מגן, זאב, "דמיין: על ג'ון לנון ואהבה", **תכלת**, מספר 8, 1999 , https://tinyurl.com/2yytavxy (נידלה ב-14.12.2024).
- מורנו, ירדן, "אופטימוס זה שם המשחק, יהיה זמין למכירה מ-2026", **EV Magazine**, https://tinyurl.com/5n6kuz6e (נידלה ב-14.12.2024).
- מזרחי, מאיה, "מה נשאר מאיתנו אחרי שנלך ?", **מגזין אפוק**, 10 באוקטובר 2024 , https://epoch.org.il/philosophy/576112/ (נידלה ב-14.12.2024).
- נוה טסה, שגב, "זהירות בינה מלאכותית", **מכון דווידסון אונליין**, 4.8.2024 , https://tinyurl.com/45jeer5t (נידלה ב-16.12.2024).
- סגיר, דן, "מנהיגות חלולה", **זמן ישראל**, 26.3.2024, https://www.zman.co.il/474940/ (נידלה ב-15.12.2024).
- פרי, דן, "הסכנה הבאה – בינה מלאכותית אמינה", **זמן ישראל**, 3.5.2024 , https://www.zman.co.il/482711/ (נידלה ב-15.12.2024).
- פרידמן, עמי, "הפרק האחרון? ה-AI משתלטת על ענף הספרות", **ישראל היום**, 27.06.2024,https://www.israelhayom.co.il/culture/books/article/15980423 (נידלה ב-14.12.2024).
- צונה, רועי, "כשמדענים משתמשים ב-ChatGPT כדי לעשות מדע מנומס", **הידען**, 6.6.2025, https://tinyurl.com/3fk8een5 (נדלה ב-14.12.2024).
- קובוביץ, יניב, "צה"ל סיים את העסקתו של מנהל ערוץ הטלגרם שהכפיש עיתונאים ונבחרי ציבור", **הארץ**, 21.2.2022, https://tinyurl.com/yc7ufhta (נידלה ב-14.12.2024).
- קוזמנקו, ג'ונתן, "מהפכת AI: תפקיד המנהל ישתנה דרמטית", **ישראל היום**, 24.7.2024, https://www.israelhayom.co.il/business/article/16134895 (נידלה בב-14.12.2024).

תודות

ברצוני להודות לכל מי שמצא עניין באתר שלי וקרא את דבריי. תודה מיוחדת ליוצרי התוכן שעליהם התבססתי, שתכני העומק שלהם סיפקו לי השראה ורקע חיוני לכתיבה. כפי שנאמר, יצירת רעיונות חדשים נשענת לעיתים קרובות על ליקוט מתמיד של השראות ממקורות כתובים ומדוברים, גלויים ונסתרים. לפיכך, אני חב את דבריי לכל אותם יוצרים ומחברים, ידועים ועלומי שם, שתרומתם נשזרה בין השורות גם אם לא תמיד ניתן לה את הקרדיט המפורש.

תודה גדולה גם למפתחים של הצ'אטבוטים השונים שסייעו לי במהלך הכתיבה – הטכנולוגיה שלהם הייתה עבורי כלי רב עוצמה ללמידה, יצירה ופיתוח רעיונות.

ולכם, הקוראים, תודה על שהקדשתם מזמנכם לצלול אל תוך התכנים שלי. הנוכחות שלכם במסע הזה נותנת לי השראה להמשיך וליצור.

אודות המחבר

הכותב, הפועל תחת שם בדוי כדי לשמור על פרטיותו, הוא יוצר בעל תשוקה לעולם הכתיבה והטכנולוגיה. בגישתו, הוא מדגיש את החשיבות של איזון בין שקיפות אישית לחופש ביטוי, מתוך אמונה בכוחו של שם בדוי להעצים יצירתיות ושיח חופשי.

במסעו היצירתי, הכותב משלב בין יכולות אנושיות לבינה מלאכותית. הוא רואה ב-AI כלי רב עוצמה להשראה, להרחבת גבולות היצירתיות ולפיתוח תוכן מותאם אישית. עם זאת, הוא שומר על שליטה מלאה בתהליך הכתיבה, מבטיח איכות ודיוק, ומוודא שהתוכן נשאר נאמן לחזונו האישי.

בנוסף, הכותב מתמקד בלמידה מתמדת ובחקר הזדמנויות חדשות שהטכנולוגיה מציעה לעולם היצירה. הוא מאמין שבעתיד, בינה מלאכותית תהווה שותף חיוני עבור כותבים ויוצרים, תוך שמירה על האנושיות שבלב העשייה.